

HÁSKÓLI ÍSLANDS

FÉLAGS- OG
TRYGGINGAMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Rannsókn á ofbeldi gegn konum

Þjónusta 11 félagasamtaka

**Rannsóknastofnun í barna- og fjölskylduvernd
Unnið fyrir félags- og tryggingamálaráðuneytið**

Guðrún Helga Sederholm

Júlí 2010

© Rannsóknastofnun í barna- og fjölskylduvernd (RBF)

Útgáfuár: 2010, júlí

Útgefandi: Rannsóknastofnun í barna- og fjölskylduvernd (RBF)

Útgáfustaður: Reykjavík

ISBN 978-9979-9859-7-6

Formáli félags- og tryggingamálaráðuneytis í rannsókninni um félagasamtök.

Rannsókn þessi er þáttur í aðgerðaráætlun stjórnvalda gegn ofbeldi karla gegn konum í nánnum samböndum. Aðgerðaráætlunin var unnin af samráðsnefnd dóms- og kirkjumálaráðuneytis, félagsmálaráðuneytis, heilbrigðisráðuneytis, menntamálaráðuneytis og Sambands íslenskra sveitarfélaga. Áætlunin var samþykkt í ríkisstjórn í september 2006.

Einn liður í aðgerðaráætluninni er rannsókn á ofbeldi karla gegn konum. Félags- og tryggingamálaráðuneytið er ábyrgðaraðili þeirrar rannsóknar.

Rannsóknin skiptist í sex hluta, símakönnun annars vegar og rannsókn hjá félagsþjónustu og barnavernd, grunnskólum, heilbrigðisþjónustu, lögreglu og félagasamtökum hins vegar.

Þessi hluti rannsóknarinnar tekur til félagasamtaka. Undirbúningur rannsóknarinnar fór fram í félags- og tryggingamálaráðuneyti með ráðgjöf Hildigunnar Ólafsdóttur afbrotafræðings. Rannsóknin er framkvæmd af Rannsóknastofnun í barna- og fjölskylduvernd (RBF) í Háskóla Íslands undir stjórn Guðrúnar Helgu Sederholm, MSW fræðslu- og skólafélagsráðgjafa. Fjölmarginir komu að rannsókninni en helst ber að nefna viðmælendur sem gáfu sér tíma til að svara spurningum um ofbeldi í nánnum samböndum.

Niðurstöður sem hér birtast veita mikilvægar upplýsingar um að hvaða leyti mál er varða ofbeldi karla gegn konum í nánnum samböndum koma til kasta félagasamtaka sem annars vegar hafa að meginmarkmiði að aðstoða konur í ofbeldissamböndum og hins vegar félagasamtaka sem stundum aðstoða konur í sömu stöðu. Könnunin veitir viðkomandi stjórnvöldum gagnlegar upplýsingar.

Útdráttur

Í rannsókninni var rætt við þrettán fulltrúa frá ellefu félagasamtökum sem annars vegar hafa að *meginmarkmiði* að veita aðstoð konum sem beittar hafa verið ofbeldi í nánnum samböndum og hins vegar fulltrúa félagasamtaka sem *stundum* veita aðstoð konum sem beittar hafa verið ofbeldi í nánnum samböndum.

Helstu niðurstöður rannsóknarinnar eru:

- **Þjónusta er mest á höfuðborgarsvæðinu.** Kvennaathvarfið og Kvennaráðgjöfin eru í Reykjavík.
- **Þjónustuþörfin er fyrst og fremst í kringum aðstæður kvennanna.** Um helmingur kvenna sem dvaldi í Kvennaathvarfinu fór aftur heim í óbreyttar aðstæður þegar dvöl þar lauk.
- **Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur eru afskiptar hvað þjónustu varðar og sérstaða erlendra kvenna er mikil.** Aðgengismál fyrir fatlaðar konur er vandamál og lítið er vitað um aðstæður aldraðra kvenna. Sérstaða erlendra kvenna er mikil og mest hjá konum utan EES sem þurfa að sýna fram á trygga framfærslu til að fá dvalarleyfi á Íslandi auk þess að hafa takmarkað aðgengi að fræðslu um samfélagið.
- **Konur leita ýmist sjálfar eftir aðstoð eða koma í fylgd annarra.** Allur gangur virðist vera á því hvernig konur leita eftir aðstoð. Margar koma sjálfar en aðrar í fylgd vinkvenna eða fagaðila.
- **Takmörkuð þjónusta er í boði.** Aðeins eitt kvennaathvarf er á landinu og það er í Reykjavík. Kvennaráðgjöfin er í Reykjavík. Þjónusta annarra er í uppnámi vegna takmarkaðs fjármagns.
- **Túlkapjónusta er verulega ábótavant.** Allir viðmælendur tóku fram að túlkapjónustu væri verulega ábótavant og oft væri hún ekki í boði.

- **Viðhorf fagfólks skiptir verulegu máli.** Þegar fagfólk er upplýst og vakandi fyrir einkennum ofbeldis þá verður ofbeldið sýnilegra. Vandaðri læknisvottorð skila gleggri sýn á ofbeldið.
- **Fræðslu um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum er ábótavant.** Fjármagnsskortur félagasamtaka er meginhindrun þess að ekki er hægt að bjóða uppá meiri fræðslu um ofbeldi í nánnum samböndum.
- **Hugað er sérstaklega að stöðu barna.** Yfirleitt er spurt sérstaklega um stöðu barna á heimilum þar sem ofbeldi kemur við sögu í nánnum samböndum og tilkynningarskylda til barnaverndaryfirvalda er alltaf virt.

Efnisyfirlit

1	Inngangur	9
2	Rannsóknin	10
2.1	Um félagasamtökin og þátttakendur	10
	Aflið	10
	Kvennaathvarfið	11
	Kvennaráðgjöfin	12
	Sólstafir	13
	Stígamót	13
	Efling	14
	Félag einstæðra foreldra	15
	Fjölmenningarsetur	15
	Mannréttindaskrifstofa Íslands	16
	Rauði krossinn	17
	Samtök kvenna af erlendum uppruna	17
2.2	Aðferð	18
3	Þjónusta og ábendingar um úrbætur félagasamtaka sem hafa að <i>meginmarkmiði</i> að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum	19
3.1	Meginmarkmið	19
3.2	Fjármögnun	20
3.3	Tilvísanir	20
3.4	Breytingar síðustu fimm ár	21
3.5	Skráningar	21
3.6	Þjónusta	22
3.7	Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur	23
3.8	Fræðsla	23
3.9	Samstarf og samstarfsaðilar	24
3.10	Staða barna	25
3.11	Ábendingar um úrbætur	26
	Efling þjónustu	26
	Aukin þekking	27
4.	Þjónusta og ábendingar um úrbætur félagasamtaka sem <i>stundum</i> veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum	28
4.1	Meginmarkmið	28
4.2	Tilvísanir	29
4.3	Breytingar síðustu fimm ár	29
4.4	Skráningar	30
4.5	Þjónusta	30
4.6	Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur	32
4.7	Fræðsla	33
4.8	Samstarf og samstarfsaðilar	33
4.9	Staða barna	34
4.10	Ábendingar um úrbætur	34
5	Sérstakar hugmyndir viðmælenda sem fram komu í viðtölum	36
5.1	Þjónusta er meginmarkmið	36
5.2	Þjónusta er stundum veitt	39

6 Niðurstöður.....	41
6.1 Þjónusta er mest á höfuðborgarsvæðinu.....	41
6.2 Þjónustuþörfin er fyrst og fremst í kringum aðstæður kvennanna.	41
6.3 Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur eru afskiptar hvað þjónustu varðar og sérstaða erlendra kvenna er mikil.....	41
6.4 Konur leita ýmist sjálfar eftir aðstoð eða koma í fylgd annarra.	42
6.5 Takmörkuð þjónusta er í boði.	42
6.6 Túlkaþjónustu er verulega ábótavant.	42
6.7 Viðhorf fagfólks skiptir verulegu máli.....	42
6.8 Fræðslu um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum er ábótavant.....	42
6.9 Hugað er að stöðu barna.....	43
Fylgiskjal 1. Formáli fyrir viðtalsvísa.....	44
Fylgiskjal 2. Viðtalsvísir fyrir félög/samtök sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum.	45
Fylgiskjal 3. Viðtalsvísir fyrir starfsemi/félag/samtök sem stundum veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi.	47
Heimildir	49

1 Inngangur

Í september 2006 samþykkti ríkisstjórnin aðgerðaráætlun um ofbeldi karla gegn konum í nánnum samböndum. Meginmarkmið áætlunarinnar er að vinna gegn ofbeldi á heimilum og kynferðislegu ofbeldi sem beinist að konum og börnum svo og að bæta aðbúnað þeirra sem orðið hafa fyrir ofbeldi eða eru í áhættuhópi.

Rannsóknin beinist að því að afla þekkingar á því hvort og með hvaða hætti konur leiti til ákveðinna félagasamtaka vegna slíks ofbeldis og hvaða þjónusta sé þá veitt. Rannsóknin er gerð með því að ræða við starfsmenn hjá þeim félagasamtökum sem taka þátt í verkefninu.

Til að framkvæma rannsóknina leitaði ráðuneytið til Rannsóknastofnunar í barna- og fjölskylduvernd við Háskóla Íslands. Þorgerður Benediktsdóttir hefur umsjón með rannsókninni fyrir hönd ráðuneytisins en Guðrún H. Sederholm MSW fræðslu- og skólafélagsráðgjafi og stundakennari við félagsráðgjafardeild HÍ fyrir hönd RBF.

Skýrslunni er skipt í sex kafla. Á eftir inngangi og lýsingu á rannsókninni er í þriðja kafla fjallað um þjónustu og ábendingar um úrbætur félagasamtaka sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem beittar hafa verið ofbeldi í nánnum samböndum. Í fjórða kafla er fjallað um þjónustu og ábendingar um úrbætur félagasamtaka sem stundum veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum. Í fimmta kafla koma fram sérstakar hugmyndir viðmælenda og í sjötta kafla er fjallað um niðurstöður rannsóknarinnar.

2 Rannsóknin

2.1 Um félagasamtökin og þátttakendur

Leitað var til 11 félagasamtaka vegna þátttöku í rannsókninni og tvö viðtöl voru tekin hjá Kvennaathvarfinu og Rauða krossinum eða alls 13 viðtöl. Flest þessara samtaka eru staðsett í Reykjavík en þrjú utan höfuðborgarsvæðisins: Aflið á Akureyri, Sólstafir á Ísafirði og Fjölmenningarsetur á Ísafirði.

Hér á eftir verður gerð stuttleg grein fyrir félagasamtökunum, stofnun, markmiðum, stefnu og þjónustu þeirra. Getið verður hverjir veittu viðtölin og greint frá starfsheiti þeirra.

Félagasamtökin eru greind í tvo flokka, annars vegar þau sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum og hins vegar þau sem stundum veita konum aðstoð í fyrrgreindri stöðu. Þjónustan sem veitt er af þessum félagasamtökum er endurgjaldslaus en verulegur tími fer í að afla fjár til að halda starfsemi úti.

Stærðarmunur er á þessum félagasamtökum en þeirra verður getið í stafrófsröð. Fyrst er getið þeirra félagasamtaka sem hafa að meginmarkmiði að veita konum aðstoð: **Aflið, Kvennaathvarfið, Kvennaráðgjöfin, Sólstafir og Stígamót** og þá þeirra sem stundum veita konum aðstoð: **Efling, Félag einstæðra foreldra, Fjölmenningarsetrið, Mannréttindaskrifstofa Íslands, Rauði krossinn og Samtök kvenna af erlendum uppruna.** Heimildir voru sóttar á heimasíður félagasamtakanna og í viðtölin.

Aflið er samtök sem stofnuð voru á Akureyri árið 2002 í framhaldi af tilraunastarfsemi Stígamóta þar sem í ljós kom mikil þörf fyrir samtök af þessu tagi. Starfsemin byggir á forsendum þolenda kynferðislegs ofbeldis og/eða heimilisofbeldis. Ein starfsstúlka í 50% starfshlutfalli sér um daglegan rekstur. Þrjár starfskonur sjá um viðtölin sem verktakar en annað er unnið í sjálfböðavinnu. Sjálfböðaliðum hefur fækkað nú í kreppunni og álag því aukist á þá sem nú starfa.

Ríkið lagði 1,6 milljónir fram til rekstrar í ár, Akureyrarbær lagði til húsnæði og smá styrk en að öðru leyti koma styrkir frá öðrum bæjarfélögum, stofnunum og einstaklingum. Verið er að gera þjónustusamning við Akureyrarbæ.

Markmið og stefna samtakanna er að gera einstaklinga meðvitaða um eigin styrk og aðstoða þá við að nota hann til að breyta eigin lífi og að sjá ofbeldið í félagslegu samhengi en ekki sem persónulega vankanta.

Þjónusta sem er í boði er fjölbætt, sínavakt er allan sólarhringinn, boðið er upp á einstaklingsviðtöl, sjálfshjálparhópar eru starfandi, farið er með fræðslu í skóla, fyrirtæki og stofnanir. Þeir sem leita til Afslsins eru alls staðar að af landinu en þó sérstaklega af Norðurlandi. Aflið er staðsett á Akureyri.

Viðtal veitti Sæunn Guðmundsdóttir, stofnandi og formaður Afslsins.

Kvennaathvarfið

Samtök um kvennaathvarf voru grasrótarsamtök frá 1982 og allt til ársins 1995. Kvennaathvarfið var opnað 6. desember 1982. Kvennaathvarfið er nú rekið sem sjálfseignarstofnun undir stjórn Samtaka um kvennaathvarf. Núgildandi lög um starfsemina voru samþykkt á aðalfundi 23. maí 1995 en hafa tekið smávægilegum breytingum síðan.

7,75 stöðugildi eru í Kvennaathvarfinu þar af er hlutfall háskólamenntaðs fagfólks 2,75%. Framkvæmdastýra, rekstrarstýra og vaktstýra hafa háskólamenntun. Starfskonur eru átta. Fimm starfskonur eru á vaktinni og þar af eru nokkrar með háskólamenntun. Sjálfboðaliðar starfa ekki reglulega en kallað er eftir þjónustu þeirra miðað við aðstæður. Mest er þjónusta þeirra í kringum börn sem dvelja í Kvennaathvarfinu. Þörfin fyrir þá hefur ekki aukist nú í kreppunni.

Kvennaathvarfið er á fjárlögum og árið 2008 kom 41,5 milljón af 51 milljón frá ríkissjóði. Þjónustusamningur er við Reykjavíkurborg og sama ár komu þaðan níu milljónir. Styrkbeiðnir eru sendar á önnur sveitarfélög en stopult hver framlög þeirra eru ef nokkur. Gjafir og frjáls framlög er hluti af fjármagninu en mismunandi milli ára.

Markmið Kvennaathvarfsins eru að reka kvennaathvarf, annars vegar fyrir konur og börn þeirra þegar dvöl í heimahúsum er þeim óbærileg vegna andlegs eða líkamlegs ofbeldis eiginmanns, sambýlismanns eða annarra og hins vegar fyrir konur sem verða fyrir nauðgun. Einnig er markmiðið að veita ráðgjöf og upplýsingar, efla fræðslu og umræðu um kynbundið ofbeldi, m.a. til að auka skilning í þjóðfélaginu á eðli ofbeldis og afleiðingum þess og stuðla að því að þjóðfélagið, lög þess og stofnanir verndi og aðstoði þau er slíku ofbeldi eru beitt.

Stefna stjórnar Kvennaathvarfsins frá árinu 2006 er m.a. að tryggja að þörfum barna og mæðra sé vel sinnt, að beina sérstaklega sjónum að þörfum unglingsstúlkna og eldri kvenna sem orðið hafa fyrir ofbeldi t.d. með fræðslu í framhaldsskólum um jafnrétti og virðingu, að tryggja áframhaldandi starf sjálfshjálparhópa og að efla tengsl við Samtök kvenna af erlendum uppruna. Stjórnin telur mikilvægt að kynna starfsemi samtakanna úti í þjóðfélaginu og meðal fagfólks.

Árið 2008 var meðaldvöl í Kvennaathvarfinu 18–19 nætur en miðað er við að konur dvelji þar ekki lengur en fjórar vikur en sumar dvelja miklu lengur vegna húsnaðisleysis.

Þjónustan er margvísleg. Símaráðgjöf er allan sólarhringinn, boðið er upp á ókeypis viðtöl, sjálfshjálparhópa undir handleiðslu starfskonu Kvennaathvarfsins, húsaskjól og stuðningur er í boði og samskipti við konur með svipaða reynslu. Kvennaathvarfið er staðsett í Reykjavík.

Viðtöl veittu Sigprúður Guðmundsdóttir, fræðslu- og framkvæmdastýra, og Hildur Guðmundsdóttir, vaktstýra.

Kvennaráðgjöfin

Tók til starfa í febrúar 1984 og hefur starfað óslitið síðan. Hún var stofnuð af konum til að bæta aðgang kvenna að sérfræðiaðstoð. Kvennaráðgjöfin spratt upp úr hræringum sem urðu meðal kvenna seint á sjöunda áratugnum og í byrjun hins áttunda. Markmið og megintilgangur starfseminnar er að veita konum stuðning og ráðgjöf. Ráðgjöfin er opin öllum konum og körlum. Hjá Kvennaráðgjöfinni starfa bæði lögfræðingar og félagsráðgjafar en auk þeirra eru laganemar og félagsráðgjafanemar í sjálfboðavinnu. Lögfræðingur er í 5% starfshlutfalli vegna reksturs Kvennaráðgjafarinnar. Á fimmtudögum er lítillaga greitt fyrir vinnu vegna ráðgjafar. Starfsemin byggist á sjálfboðavinnu.

Fjármögnun byggist á styrk frá ríkinu, sbr. 07999 – 1.90. Á fjárlögum ársins 2010 er það 1 milljón. Sveitarfélög hafa greitt lágar fjárhæðir og mismikið til starfseminnar. Styrkur frá Zonta kom á síðasta ári sem gerði Kvennaráðgjöfinni kleift að opna heimasíðu. Á vef ráðgjafarinnar er fræðsluefni, greinar og annað efni sem tengist markmiðum ráðgjafarinnar. Kvennaráðgjöfin er staðsett í Reykjavík.

Viðtal veitti Margrét Steinarsdóttir, starfskona Kvennaráðgjafarinnar.

Sólstafir

Forsaga þessara samtaka á Vestfjörðum er sú að Sunneva Sigurðardóttir ákvað að koma á fót starfsemi á Ísafirði í anda Stígamóta. Fyrsti sjálfshjálparhópurinn var stofnaður 2006 á Ísafirði. Sólstafir eru óformleg grasrótarsamtök kvenna og starfshættir markast af því. Ábyrgð á daglegu starfi deila starfskonur jafnt. Starfskonur Sólstafa eru ekki sérfræðingar en deila reynslu af kynferðislegu ofbeldi. Starfsemin byggist á sjálfboðavinnu, eingöngu.

Fjármögnun byggist á styrkjum velunnara. Félagsmálaráðuneytið hefur veitt styrk til að tryggja Sólstöfum húsnæði. Kvenfélög í nágrenninu hafa styrkt starfsemina. Árið 2010 hefur starfsemin ekki fengið neina styrki og sér fram á að hætta.

Í Sólstöfum er ekki litið á einstaklinga sem hafa verið beittir kynferðisofbeldi sem varnarlaus fórnarlömb eða sjúka einstaklinga. Vinnan í Sólstöfum felst einna helst í því að gera einstaklinga meðvitaða um eigin styrk og aðstoða þá við að breyta sjálfsímynd sinni og eigin lífi. „Þeir eru sérfræðingarnir í eigin lífi“. Starfskonur Sólstafa starfa í nánú samstarfi við Stígamót. Þjónustan felst í einstaklingsviðtölum og sjálfshjálparhópum og stendur báðum kynjum til boða. Stefnt er að því að fjölga sjálfshjálparhópum. Sólstafir eru staðsettir á Ísafirði.

Viðtal veitti Harpa Stefánsdóttir, starfskona Sólstafa.

Stígamót

Stígamót eru óformleg grasrótarsamtök kvenna og allir starfshættir markast af því. Stígamót eru fræðslu- og ráðgjafarmiðstöð um kynferðisofbeldi og hefur sérstöðu í þessum hópi félagasamtaka þar sem starfsemin snýst ekki um aðstoð við konur sem beittar eru ofbeldi í nánú samböndum. Stígamót er sjálfseignarstofnun og grasrótahreyfing en ekki samtök.

Á miðju ári 2010 fækkaði starfskonum úr sjö í fimm. Allar eru starfskonurnar með háskólapróf og fagmenntun á sviði félagsvísinda. 1. maí 2010 var ráðinn klínískur sálfræðingur til starfa sem mun koma í stað annars starfsmanns sem þá yfirgefur Stígamót. Leiðbeinendur sjálfshjálparhópa fá verktakagreiðslur fyrir sín störf og ekki eru gerðar kröfur um að þeir hafi háskólapróf. Sjálfboðaliðum hefur ekki fjölgað í kreppunni.

Fjármagn til starfseminnar kemur frá ríkinu.

Stígamót eru á fjárlögum (07999). Ríkisframlag ársins 2009 var 36,5 milljónir en er nú 33,2 milljónir. Reykjavíkurborg veitti 11,2 milljónum til starfseminnar á síðasta ári en óvíst er hvað gerist í ár. Þjónustusamingur við Reykjavíkurborg hefur hljóðað uppá sömu upphæð sl. sex ár þannig að raunlækkun er veruleg.

Þjónusta Stígamóta er fyrir fólk frá 18 ára aldri, bæði konur og karla. 10% heimsókna eru karlar sem koma aðallega vegna sifjaspella. 20% sifjaspellamála tengjast körlum. Áhersla er lögð á að starfsemi Stígamóta byggist ávallt á reynslu þeirra sem þangað leita. Upphafið má rekja til baráttudags kvenna 8. mars 1989 þegar konur úr ýmsum hópum ákváðu að helga daginn baráttunni gegn kynferðisofbeldi á Íslandi. Stofndagur Samtaka kvenna gegn kynferðisofbeldi var 8. mars 1989. Frá upphafi hefur starfið á Stígamótum byggst á hugmyndum kynjafræðinnar um kynferðisofbeldi. Vinnan á Stígamótum felst í því að gera einstaklinga meðvitaða um eigin styrk, aðstoða þá við að nota hann til að breyta eigin lífi og að sjá ofbeldið í félagslegu samhengi en ekki sem persónulegan vanda.

Þjónustan sem Stígamót stendur að er margþætt en þar má helst nefna: Sjálfshjálparhópa, símaþjónustu, þjónustu við konur í vandi, Stígamót á staðinn, fræðslu- og samfélagsstarf og 12 spora fundi. Samstarf innanlands og við erlenda aðila er mikið auk samskipta við fjölmiðla. Á sviði stjórn mála náðu Stígamót ásamt öðrum gríðarlegum árangri þegar bannað var að kaupa vandi samkvæmt lögum á Íslandi frá 17. apríl 2009. Stígamót eru staðsett í Reykjavík.

Viðtal veitti Guðrún Jónsdóttir, talskona Stígamóta.

Efling

Efling er stéttarfélag, stofnað í desember 1998 og tók til starfa um áramótin 1999. Félagið varð til við sameiningu margra minni stéttarféлага verkafólks. Tilgangur félagsins er að efla og styðja hag félagsmanna og menningu og stuðla að því að verkafólk taki virkan þátt í stjórn málum lands- og sveitarféлага í þágu hagsmuna þess. Kjarabarátta er meginmarkmið félagsins. Félagið er opið öllu verkafólki. Sjóðir Eflingar eru: Fræðslusjóður, Sjúkrasjóður, Fjölskyldu og Styrktarsjóður, Orlofssjóður og Vinnudeilusjóður.

Þjónusta við félagsmenn felst m.a. í fræðslu. Fræðslusjóðir sem Efling á aðild að eru fimm talsins. Náms- og starfsráðgjöf er í boði á fimmtudögum. Landnemaskólinn, sem hugsaður er fyrir útlendinga, er 120 stunda nám í íslensku, samfélagsfræði, tölvunotkun og sjálfsstyrkingu.

Einstaklingsmiðuð þjónusta faghóps félagsliða kallast: „Heim til aldraðra“. Efling er staðsett í Reykjavík.

Viðtal veitti Guðrún Óladóttir, forstöðumaður Sjúkrasjóðs.

Félag einstæðra foreldra

Félagið var stofnað í nóvember 1969. Félagið hefur barist fyrir réttindum einstæðra foreldra og staðið vörð um hagsmuni þeirra og barna þeirra. Félagið er hagsmunasamtök og óháð opinberum stofnunum. Markmiðið er að standa vörð um velferð félagsmanna og barna þeirra, berjast fyrir málefnum einstæðra foreldra og vekja athygli á því sem betur má fara. Einnig er markmiðið að skapa tengsl milli einstæðra foreldra. Bæta ímynd einstæðra foreldra og koma í veg fyrir fordóma og kerfisbundna mismunun gagnvart þeim og börnum þeirra. Félagið er fyrir alla einstæða foreldra. Félagið styður einnig við bakið á þeim sem eru með sameiginlega forsjá og veitir forsjálausum foreldrum ráðgjöf og upplýsingar.

Þjónusta sem félagið veitir er m.a. félagsráðgjöf, lögfræðiráðgjöf, þverfagleg ráðgjöf, símaráðgjöf, tímabundið húsnæði, stuðningshópar, fræðslufundir og styrkir. Félagið er staðsett í Reykjavík

Viðtal veitti Oktavía Guðmundsdóttir, félagsráðgjafi hjá Félagi einstæðra foreldra.

Fjölmenningssetur

Fjölmenningssetrið var stofnað í kjölfar þingsályktunar Alþingis árið 2000 en þá var félagsmálaráðherra falið að koma á fót þjónustu við innflytjendur sem staðsett yrði á Ísafirði. Fram að því höfðu einstaklingar, frjáls félagsamtök eins og Rætur og Rauði krossinn verið virk í að koma til móts við innflytjendur en kölluðu eftir þátttöku stjórnvalda þar að lútandi. Starfsemi Fjölmenningsseturs hefur aukist jafnt og þétt og eru starfsmenn nú sex talsins. Fjölmenningssetur er verkefni á vegum félagsmálaráðuneytis, frá árinu 2001. Félagsmálaráðuneyti ræður framkvæmdastjóra.

Markmið fjölmenningsseturs er að stuðla að jafnrétti þannig að staða fólks í íslensku samfélagi sé óháð litarhætti, kynþætti, tungu og trúarbrögðum einstaklinganna. Að auðvelda

aðlögun fólks að íslensku samfélagi. Að vinna að því að íslenskunám og fræðsla um íslenskt samfélag standi öllum til boða og að efla fræðslu um mannréttindi fyrir alla íbúa landsins.

Þjónusta er veitt og eflað m.a. með þátttöku í samstarfsverkefnum: Nám í samfélagstúlkun, dagatal með helstu trúarbrögðum, verklagsreglur í túlkabjónustu, lesfærni í fjarkennslu, könnun á viðhorfum innflytjenda og samskiptabók um mæðravernd. Fjölmeningarsetur stendur fyrir upplýsingamiðlun til einstaklinga og er upplýsingasími á íslensku, ensku, pólsku serbnesku/króatísku og taílensku. Þá hafa starfsmenn setursins umsjón með samræmingu og ráðgjöf við miðlun upplýsinga um hlutverk og þjónustu stofnana ríkis og sveitarfélaga og veita ráðgjöf við stefnumótun og framsetningu upplýsinga innan stjórnsýslunnar og leiðbeininga við gerð verkferla og verklagsreglna. Einnig er haldin skrá yfir sjálfstætt starfandi túlka og þýðingarþjónustu sem í boði er. Fjölmeningarsetrið vinnur með sveitarfélögum að gerð móttökuáætlana fyrir nýja íbúa. Fjölmeningarsetur er staðsett á Ísafirði.

Viðtal veitti Hrefna Ragnheiður Magnúsdóttir, verkefnastjóri hjá Fjölmeningarsetri.

Mannréttindaskrifstofa Íslands

Skrifstofan var stofnuð í Almannagjá á Þingvöllum 17. júní 1994 á fimmtíu ára afmæli íslenska lýðveldisins. Mannréttindaskrifstofan er óháð stofnun sem vinnur að framgangi mannréttinda með því að stuðla að rannsóknum og fræðslu og efla umræðu um mannréttindi á Íslandi. Mannréttindaskrifstofan starfar eftir Parísarreglum Sameinuðu þjóðanna. Skrifstofan gegnir einnig ákveðnu eftirlitshlutverki en hún veitir umsagnir um lagafrumvörp og skilar skýrslum til eftirlitsnefnda Sameinuðu þjóðanna og Evrópuráðsins. Skrifstofan er fulltrúi Íslands í alþjóðlegu samstarfi.

Þjónusta Mannréttindaskrifstofunnar er margvísleg: Meðal annars er einn af fræðsluþáttum hennar svokallaðar málstofur en þar er fjallað í framsöguerindum um tiltekin efni og umræður eru að þeim loknum. Einnig stendur skrifstofan fyrir málþingum sem eru umfangsmeiri, standa lengur og erindin eru fleiri um tiltekin afmörkuð viðfangsefni. Ráðstefnur eru svo enn stærri í sniðum, oft tveir dagar eða fleiri og þá er gjarnan unnið í starfshópum í viðbót við framsöguerindi og umræður. Í lokin er samþykkt áskorun eða ályktun og send út. Dæmi um viðfangsefni málstofa og málþinga er m.a. borgaraleg- og stjórnómáleg réttindi, Evrópuráðið, samningar og mannréttindastarf, farandverkakonur, kynbundið ofbeldi, kynþáttamisrétti,

mannréttindi í einstökum ríkjum, mannréttindi á alnetinu, pyntingar og vanvirðandi refsing, tjáningarfrelsi svo eitthvað sé nefnt af fjölmörgum viðfangsefnum. Mannréttindaskrifstofan er staðsett í Reykjavík.

Viðtal í gegnum síma veitti Guðrún Dögg Guðmundsdóttir fyrrum framkvæmdastjóri Mannréttindaskrifstofu Íslands.

Rauði krossinn

Rauði krossinn er ein elsta, virtasta og útbreiddasta mannúðarhreyfing í heimi, með starfsemi í 186 löndum. Rauði kross Íslands var stofnaður 10. desember 1924. Landsskrifstofa Rauða krossins er í Reykjavík og hefur það hlutverk að samræma verk 50 deilda hér á landi og taka þátt í starfi Alþjóða Rauða krossins fyrir Íslands hönd. Aðalmarkmið, leiðarljós og stefna Rauða krossins til ársins 2010 ber heitið: *Byggjum betra samfélag*, felur í sér að kynna og breiða út grundvallarmarkmið hreyfingarinnar og mannúðarhugsjónir hennar, efla neyðarvarnir og neyðaraðstoð vegna áfalla og hamfara, draga úr félagslegri einangrun og styrkja þróunarsamvinnu og tryggja að Rauði kross Íslands sé ávallt vel starfandi landsfélag.

Þjónusta Rauða krossins er mjög víðtæk en deildir hans starfa í öllum landshlutum og eru alls 50 talsins. Dæmi um þjónustu er: Neyðaraðstoð innan lands sem utan, fræðsla um skyndihjálp og sálrænan stuðning, Rauðakrosshúsið sem er athvarf fyrir þá sem hafa orðið fyrir áföllum vegna efnahagsþrenginga, hjálparsími, heimsóknarvinir, fatasöfnun, vinna með börnum og ungmennum, athvörf/geðræktarmiðstöðvar, aðstoð við flóttafólk og hælisleitendur, vinna við málefni innflytjenda, rekstur Konukots, stuðningur við Fjölsmiðjuna í Kópavogi og rekstur sjúkrabifreiða um land allt. Höfuðstöðvar Rauða krossins eru í Reykjavík.

Viðtöl veittu Paola Cardenas, verkefnisstjóri innflytjendamála, og Sólborg Pétursdóttir, verkefnisstjóri félagslegra verkefna.

Samtök kvenna af erlendum uppruna

Samtök kvenna af erlendum uppruna á Íslandi voru stofnuð 24. október 2003. Hlutverk Samtakanna er að sameina, takast á við og ljá hagsmuna- og áhugamálum kvenna sem sest hafa

að á Íslandi rödd. Markmið Samtakanna er að vinna að jafnrétti og jafnri stöðu kvenna af erlendum uppruna á öllum sviðum þjóðlífsins. Samtökin eru opin öllum konum af erlendum uppruna sem búsettar eru á Íslandi, óháð þjóðerni, ríkisfangi og trúarbrögðum. Með starfinu vilja Samtökin taka virkan þátt í umræðunni um innflytjendamál á Íslandi og sýna á jákvæðan hátt fram á þá fjölbreytni sem býr í fjölmennningarlegu samfélagi og veita öllum konum af erlendum uppruna tækifæri til að verða virkir samfélagsþegnar. Einnig er markmiðið að gera konum kleift að taka þátt í opinberu og samfélagslegu starfi t.d. í viðskiptum og hvetja og styðja konur af erlendum uppruna til að þær geti stutt fjölskyldur sínar á árangursríkan hátt meðan þær eru að aðlagast samfélaginu.

Helstu málefni eru: Atvinnu- og félagsmál, menntun og barátta gegn kynbundnu ofbeldi. Helstu verkefni eru: Íslensku- og sjálfsstyrkingarnámskeið, hvatningar- og tengslanetsnámskeið fyrir ungar erlendar konur, tölvunámskeið, söguhringur kvenna í samstarfi við Borgarbókasafn Reykjavíkur, samstarf við Kvænnaathvarf, fjölmennningarhátíðir og alþjóðasamstarf. Samtökin eru staðsett í Reykjavík.

Viðtal veitti Sabine Leskopf, formaður Samtaka kvenna af erlendum uppruna.

2.2 Aðferð

Leitað var til félagasamtakanna og þau beðin um að veita viðtöl. Viðtölin fóru fram í mars, apríl og maí 2010. Spyrrill var Guðrún Helga Sederholm, félagsráðgjafi. Notast var við tvo viðtalsramma, annars vegar fyrir þau félagasamtök sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum og hins vegar félagasamtök sem stundum veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum. Viðtölin voru hljóðrituð. Afritun var á hendi RBF undir stjórn Heiðu Bjarkar Vigfúsdóttur, verkefnisstjóra RBF. Greiningu viðtala og ritun skýrslu annaðist Guðrún Helga Sederholm. Viðtalsvísa er að finna í viðauka skýrslunnar.

Sjónarmiðin sem koma fram í skýrslunni byggjast á svörum viðmælenda í rannsókninni. Þau gefa heildarmynd af þeirri vitneskju sem viðmælendur hafa um málaflokkinn og þá sýn sem þeir hafa á rannsóknarefnið allt eftir því hvaða félagasamtökum þeir tengjast og hvaða markmið þau samtök hafa gagnvart viðfangsefninu. Einnig koma fram helstu samstarfsaðilar, breytingar

síðustu fimm ára, skráningar, þjónusta og ábendingar um það sem betur mætti fara að mati viðmælenda. Starfshættir félagasamtakann koma fram, sérstaða þeirra og ábendingar um úrbætur. Sérstakar hugmyndir viðmælenda koma einnig fram.

3 Þjónusta og ábendingar um úrbætur félagasamtaka sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum.

Samtökin eru: Aflið, Kvennaathvarfið, Kvennaráðgjöfin, Sólstafir og Stígamót. Í þessum kafla eru megináherslur sem fram komu í viðtölum við fulltrúa samtakanna.

3.1 Meginmarkmið

Að veita ráðgjöf af ýmsu tagi í einstaklingsviðtölum, bjóða upp á þátttöku í sjálfshjálparhópum, vinna að forvörnum, auka umræðu um kynbundið ofbeldi og hjá Kvennaathvarfinu að bjóða upp á neyðarathvarf fyrir konur sem þurfa að flýja heimili sín vegna ofbeldis. Á árinu 2009 komu 118 konur og 60 börn í Kvennaathvarfið og gistinætur urðu hjá konum 1346 á árinu og börnum 563. Hjá Kvennaráðgjöfinni er meginmarkmið að veita lögfræði- og félagsráðgjöf. Aflið og Sólstafir bjóða ráðgjöf vegna kynferðisofbeldis og einnig vegna ofbeldis í nánnum samböndum en Stígamót hafa sérstöðu þar sem þau veita ekki ráðgjöf vegna ofbeldis í nánnum samböndum.

Öll þessi félagasamtök taka á einhvern hátt þátt í að upplýsa samfélagið um ofbeldi gegn konum, ýmist með heimsóknnum í skóla, fyrirtæki og stofnanir en einnig með því að taka á mótí einstaklingum og hópum sem vilja kynna sér starfsemina með heimsókn til viðkomandi félagasamtaka. Þau beita sér fyrir umræðu um kynbundið ofbeldi með það fyrir augum að upplýsa samfélagið og opna umræðuna. Samvinna og samstaða er með íslensku félagasamtökunum, þeim stærstu, og kvennaathvarfahreyfingum á Norðurlöndum og í Evrópu.

3.2 Fjármögnun

Kvennaathvarfið er einu félagasamtökin sem eru á fjárlögum, hin fá flest fjármagn frá félagsmálaráðuneyti¹, sveitarfélögum og með frjálsum framlögum. Styrkbeiðnir á ýmsa aðila og fyrirtæki eru liður í fjáröflum flestra samtakanna. Gjafir berast sumum en stopult þannig að fjármögnunin er óútreiknanleg frá ári til árs. Í dag er staðan sú að dregið hefur verulega úr framlögum til flestra félagasamtakanna. Þau þurfa mismikið fé eins og Kvennaráðgjöfin sem þarf lítið fjármagn miðað við Kvennaathvarfið. Stígamót eru á fjárlögum ríkisins og er fjárframlagið ákveðið á hverju ári. Síðastliðin sex ár hefur Stígamót verið með þjónustusamning við Reykjavíkurborg og sú upphæð verið hin sama ár hvert þannig að raunlækkun hefur verið mikil. Stígamót hafa lagt niður starfsemi á sex stöðum úti á landi vegna fjárskorts. Aflið á Akureyri fær húsnæði frá Akureyrarbæ og er að gera þjónustusamning við sveitarfélagið. Sólstafir á Ísafirði hafa ekki getað verið með sjálfshjálparhópa vegna fjárskorts og hafa ekki fengið neina styrki þetta árið og sjá fram á að hætta starfsemi á árinu. Mikill og dýrmætur tími fer í að afla fjár hjá styrktaraðilum og gjafir til félagasamtakanna eru mismiklar milli ára.

Tafla 1. Fjármögnun félagasamtakanna sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum

	<i>Fjárlög</i>	<i>Sveitarfélög</i>	<i>Styrkir</i>	<i>Frjáls framlög</i>
Kvennaathvarf	x	x	x	x
Kvennaráðgjöf	x*	x	x	x
Aflið	x*	x	x	x
Sólstafir		x	x	x
Stígamót	x*	x	x	x

*skv upplýsingum frá félags- og tryggingamálaráðuneyti.

3.3 Tilvísanir

Konur koma af sjálfsdáðum í mörgum tilfellum nema til Sólstafa þar sem þær koma oftast í fylgd með vinkonum eða öðrum. Opinberir aðilar eins og félagsmálayfirvöld, lögregla, prestar, ljósmæður, vinnuveitendur og aðrir hafa oft milligöngu um komu kvenna til félagasamtakanna en

¹ Samkvæmt upplýsingum frá félags- og tryggingamálaráðuneyti fer það fjármagn gegnum fjárlög.

oftast eru vinir og vinkonur nefndar í sambandi við milligöngu og stuðning við að leita eftir þjónustu.

Stígamót hafa nokkra sérstöðu þar sem þau vísa konum sem verða fyrir ofbeldi í parasamböndum á Kvennaathvarfið þar sem þeirra starf byggist á hjálp til sjálfshjálpar í tilfellum nauðgana, sífjaspella, mansals, vændis og kláms. Til Stígamóta leita karlar eins og konur.

Í Kvennaráðgjöfina koma konur oft vegna vísana frá Kvennaathvarfinu, Stígamótum og Félagsþjónustunni. Nokkuð er um að konur komi í Kvennaráðgjöfina vegna skilnaða, forsjármála og umgengniæðleika og þá kemur í ljós að þær hafa búið við ofbeldi eins og andlegt ofbeldi og frelsissviptingu án þess að skilgreina það sem ofbeldi af því það var ekki líkamlegt.

3.4 Breytingar síðustu fimm ár

Aukning hefur orðið í viðtölum í Kvennaráðgjöfinni og erlendar konur koma þangað eins og íslenskar.

Í Kvennaathvarfinu er aðsókn sveiflukennd milli ára og virðist taka mið af tíðarandanum og þeirri umfjöllun sem ofbeldi fær í samfélaginu en þó hefur orðið aukning í viðtölum síðustu fimm árin.

Aflið á Akureyri segir gríðarlega aukningu hafa orðið 2008–2009 sem rekja megi til viðhorfsbreytinga fagfólks á Akureyri og almennings gagnvart ofbeldi. Heilsugæslulæknar hafa tekið inn spurningu um ofbeldi og mæðraeftirlitið kemur þarna einnig að málum.

Sólstafir á Ísafirði voru stofnaðir 2006 og fyrstu tvö árin fóru í kynningu á samtökunum en árið 2009 varð veruleg aukning og viðtölum fjölgaði gífurlega.

Stígamót hafa þann fyrirvara á að til þeirra leitar fyrst og fremst fólk sem lent hefur í nauðgunum og sífjaspellum en ofbeldi komið í ljós þegar mál hafa verið opnuð. Milli 500–600 einstaklingar leituðu til Stígamóta á síðasta ári. Um það bil helmingur með gömul mál og helmingur með ný mál. Starfsemin hefur verið nokkuð stöðug milli ára en vegna fjárskorts varð að leggja niður starfsemi á sex stöðum úti á landi sem hefur áhrif á tölur hjá þeim.

3.5 Skráningar

Óbreytt skráning er hjá Kvennaráðgjöfinni og Sólstöfum. Lítil breyting hefur verið gerð hjá Aflinu en þó aðeins og til batnaðar að mati viðmælanda.

Kvennaathvarfið hefur breytt spurningum í komuskýrslum á síðastliðnum fimm árum en þó mest á síðastliðnum tíu árum. Sífelld endurskoðun er í gangi varðandi spurningar í komuskýrslum.

Stígamót hafa breytt skráningu hjá sér enda hafði hún verið óbreytt síðustu tíu til fimmtán árin. Spurningar eru nú um fordóma, kynhneigð, þjóðerni og tengsl við neyslu svo eitthvað sé nefnt og spurningar hafa verið felldar út sem skiluðu litlu að mati Stígamóta.

3.6 Þjónusta

Kvennaráðgjöfin veitir lögfræði- og félagsráðgjöf. Búið er að gefa út upplýsingabæklinga varðandi skilnaði á íslensku og þýða á bæklinginn yfir á ensku. Ef styrkur fæst þá verður hann þýddur á pólsku. Konum sem það þurfa er vísað í Kvennaathvarfið.

Sólstafir höfðu fyrirhugað nánara samstarf við lögregluna á Ísafirði. Búið var að koma upp vísi að litlu kvennaathvarfi en ekki hefur það enn orðið að veruleika. Þjónusta sem þeir veita er fyrst og fremst einstaklingsviðtöl. Gott samstarf er við Félagsþjónustuna varðandi lögfræðiráðgjöf og fjárhagsaðstoð.

Aflið býður uppá einstaklingsviðtöl og sjálfshjálparhópa og er með lögfræðing á sínum snærum auk fjölskylduráðgjafa. Sveitarfélögin aðstoða konur fjárhagslega ef þær þurfa að greiða fyrir flug til að komast í Kvennaathvarfið í Reykjavík. Meðan konurnar bíða fá þær að gista á öruggum heimilum.

Kvennaathvarfið býður dvöl í athvarfinu, mat og húsaskjól, símaráðgjöf, viðtöl og sjálfshjálparhópa. Konum er vísað á rétta aðila eftir atvikum. Félagsráðgjafi og lögreglukona koma eftir þörfum. Lögfræðiaðstoð er ekki veitt í Kvennaathvarfinu en bent er á Kvennaráðgjöfina. Húsnæðisráðgjöf fer í gegnum þjónustumiðstöðvar. Ekki er algengt að konur leiti eftir sálfræðiþjónustu vegna eigin ástands miklu fremur hjálpar vegna aðstæðna.

Stígamót veita konum ekki þjónustu vegna ofbeldis í parasamböndum heldur vegna nauðgana og sífjaspella. Ofbeldi í nánnum samböndum kemur stundum fram þegar skilnaður er fyrirhugaður og rót kemur á aðstæður. Þjónustan er fyrst og fremst í formi viðtala og þátttöku í sjálfshjálparhópum. Vísað er á Kvennaráðgjöfina varðandi lögfræðiráðgjöf. Bent er á að undanfarin fimm ár hafa 8,6% - 14,4% nauðgana verið framdar af maka eða sambýlismanni. „Stígamót á staðinn“ er notað þegar einstaklingar eiga þess ekki kost að heimsækja Stígamót, þá fer starfskona til viðkomandi.

Öll veita félagasamtökin fræðslu til þeirra sem þess óska.

3.7 Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur

Kvennaráðgjöfin veitir þessum hópum kvenna sömu ráðgjöf og öðrum en oft þarf túlk í vitöl við erlendar konur. Karlar koma einnig í Kvennaráðgjöfina.

Sólstafir geta veitt fötluðum konum þjónustu en hafa ekki haft ráð á túlkþjónustu fyrir erlendar konur. Kynning hefur farið fram í kvenfélögum á svæðinu og tengsl eru við Fjölmenningarsetrið á Ísafirði.

Aldraðar konur eru farnar að leita oftast til Afslins en áður var. Túlkþjónusta er ekki í boði ef til þess kemur. Starfskonur hafa farið til þroskaheftra einstaklinga sem ekki komast til þeirra.

Húsnæði Kvennaathvarfsins býður ekki upp á þjónustu við líkamlega fatlaða. Krafa er gerð um að konur sem dvelja í athvarfinu séu vel starfshæfar inni á heimilinu. Þessir einstaklingar geta fengið ráðgjöf og stuðning en ekki dvalið í Kvennaathvarfinu. Frekar hefur aukist að aldraðar konur leiti til athvarfsins á síðustu árum og einnig hefur orðið fjölgun í hópi ungra stúlkna. Aldurssamsetningin hefur verið að breytast. Erlendar konur voru um 50% dvalarkvenna fyrir hrun en eftir hrun fór sú tala í 37% en nú er aðsókn þeirra að færast aftur í fyrra horf. Stígamót hefur húsnæði sem er erfitt fyrir fatlaða en þeir eiga ramp sem hægt er að nota upp á fyrstu hæð.

Stígamót heimsækir þá einstaklinga sem þess óska og starfskonur hafa m.a. farið í fangelsi, á sjúkrahús, inn á heimili aldraðra kvenna og að dánarbeiði fullorðinnar konu. Heyrnarlaust fólk leitar mikið til Stígamóta og þá þarf oftast túlk. Þroskaheftir eru hins vegar hópur sem erfitt er að sinna. Erlendar konur nýta sér þjónustuna minna en sem nemur hlutfalli þeirra af samfélaginu. Bæklingur hefur verið gefinn út á íslensku, ensku, spænsku, rússnesku, pólsku og tælensku fyrir þennan hóp.

3.8 Fræðsla

Kvennaráðgjöfin leitaði eftir fræðslu hjá ýmsum aðilum til að styrkja fagmennsku og afla upplýsinga, meðan fjármagn leyfði. Fræðsla er veitt þegar falast er eftir henni eins og hjá Zonta og Soroptimistum. Upplýsingafundur var haldinn á Slysadeild Borgarspítala fyrir nokkrum árum. Heimasíða og bæklingar eru í boði.

Sólstafir hafa verið í nánú samstarfi við Blátt áfram. Námskeiðið Verndari barna hefur verið á vegum Sólstafa. Námskeið eru meginþáttur fræðslunnar og þau hafa verið haldin fyrir ýmsa aðila eins og presta, lögreglu og heilbrigðisstarfsfólk. Sólstafir gerðu samning við sveitarfélögin á Vestfjörðum um að fræða alla fullorðna sem vinna með börnum.

Aflið sinnir fræðsluhlutverki sínu með því að halda fyrirlestra í skólum, efstu bekkjum grunnskóla og í framhaldsskólum, hjá foreldrafélögum, félagsþjónustu, Zonta og fleiri aðilum.

Kvennaathvarfið bregst við beiðnum um fræðslu ýmissa aðila bæði heima og heiman. Stundum er gert átak og þá farið með fræðslu í skóla. Mun færri beiðnir koma frá grunnskólum en framhaldsskólum. Fræðslan er veitt í Reykjavík og nágrenni en ekki úti á landi. Nemar úr háskólum, leita eftir fræðslu og í sumum tilfellum vinnustaðir.

Stígamót veita umfangsmikla fræðslu út í samfélagið. Talskona Stígamóta fer reglulega með fræðslu í H.Í., námskeið í félagsráðgjöf. Framhaldsskólarnir fá flestir fræðslu á hverju ári og oft í tengslum við þá daga þar sem hefðbundin kennsla viku fyrir áhugamálum nemenda, þá er undantekingarlaust kallað eftir fræðslu frá Stígamótum. Miðað er við sjálfræði eða átján ára aldur þannig að grunnskólarnir fá ekki fræðslu frá Stígamótum fremur frá Blátt áfram. Stígamót tengjast ýmsum starfshópum eins og Jafnréttisráði, Framkvæmdaáætlun um mansal svo eitthvað sé nefnt. Stjórnmalamenn og ráðherrar eru kallaðir í „Eftirmiðdagskaffi hjá Stígamótum” þegar mál liggja óleyst á borðinu og óskalistar eru lagðir fram um þingmál. Stígamót hafa tengsl við alla fjölmiðla, standa fyrir stórum ráðstefnum og framundan er norræn ráðstefna og alþjóðleg ráðstefna um nauðganir. Stígamót fá heimsóknir erlendis frá. Umboðskona Sameinuðu þjóðanna er væntanleg og fremsta fræðakona Evrópu í þessum málaflokki er einnig væntanleg.

3.9 Samstarf og samstarfsaðilar

Kvennaráðgjöfin nefnir félagsráðgjafa á þjónustumiðstöðvum, Kvennaathvarf og Stígamót sem helstu samstarfsaðila. Þarna sé fyrst og fremst um upplýsingarmiðlun að ræða.

Sólstafir hafa mest samstarf við félagsþjónustu og barnavernd. Samstarf við heilbrigðisþjónustu er að aukast því lækna eru farnir að vísa á Sólstafi. Lögreglan er einnig í samstarfinu. Erfitt er að mynda samstarf við sálfræðinga þar sem þeir koma aðeins hálfsmánaðarlega til Ísafjarðar. Fundir eru samskiptaformið.

Aflið hefur samstarf við sjúkrahús, heilsugæslu, sálfræðinga, félagsþjónustu, barnavernd, lögreglu og presta. Samstarfið við þessa aðila er í formi gagnkvæmra tilvísana. Fulltrúi frá Aflinu

fer með konum í skýrslutöku á lögreglustöðina. Samband er við neyðarmóttöku og skólarnir hafa verið duglegir að hafa samband við Aflið. Aflið á aðild að *Samtökum um úrræði núna*, eða *Sún*. Þetta eru samtök margra fagaðila á Akureyri sem fjalla um málefni barna og ungmenna.

Kvennaathvarfið hefur mest samband við lögregluna á höfuðborgarsvæðinu. Samstarfinu er þannig háttað að lögreglukona hjá lögreglustjóraembættinu er tengiliðurinn. Hún hefur fasta viðtalstíma í Kvennaathvarfinu einu sinni í viku. Kalla má eftir þjónustu þegar með þarf og lögreglan beinir konum í athvarfið og aðstoðar við að sækja dót inn á heimilið og fara með þeim á leikskóla ef með þarf. Þjónustan er víðtæk. Föstu viðtalstímarnir voru settir á laggirnar fyrir ári síðan. Kvennaathvarfið er einnig í sambandi við Alþjóðahús og aðra vegna túlkajónustu, Þjónustumiðstöð Miðborgar- og Hlíða vegna erlendra kvenna, heilsugæslur og vísa málum til Barnaverndar þegar það ber upp á. Þjónustumiðstöð Miðborgar- og Hlíða hefur séð um málefni erlendra kvenna og hægt er að kalla á félagsráðgjafa þaðan inn í Kvennaathvarf þegar þarf og einnig hitta þeir konur og veita upplýsingar þó konurnar séu ekki úr þeirra hverfi t.d. varðandi dvalarleyfi og fleira. Samstarf er við Kvennaráðgjöfina og Stígamót. Samstarf er við Rauða krossinn þegar konur þurfa föt og stundum koma sjálfboðaliðar frá honum til að gæta barna um helgar og léttu undir með konunum. Rauði krossinn er einnig með lögfræðijónustu einu sinni í viku fyrir erlendar konur. Konur sem dvelja í Kvennaathvarfi fá aðstoð þar við að hafa samband við þá aðila sem þær þurfa hverju sinni.

Stígamót hafa mikið samband við Neyðarmóttökuna, Kvennaathvarfið og Kvennaráðgjöfina. Stjórnvöld leita meira og meira eftir því að fulltrúar Stígamóta eigi sæti í vinnuhópum á þess vegum. Undirbúningur stendur yfir fyrir stóra ráðstefnu 24. október 2010 um kynferðisofbeldi og kallaði Stígamót eftir samvinnu við sextán samtök kvenna sem öll vildu koma að þessum undirbúningi. Frumkvæðið kom frá Stígamótum.

3.10 Staða barna

Kvennaráðgjöfin leggur áherslu á ráðgjöf við konurnar ekki börnin. Óbeint reyna ráðgjafar að hafa áhrif á að konur búi ekki við óviðunandi aðstæður og hvetur þær til að fara í Kvennaathvarfið þegar við á.

Sólstafir hafa ekki þurft að huga sérstaklega að stöðu barna þar sem slíkt mál hefur ekki komið uppá borð hjá þeim ennþá. Hins vegar er reiknað með að slík mál yrðu unnin í samráði við Félagsþjónustuna og konurnar sjálfar.

Aflið sinnir tilkynningarskyldu eins og lög gera ráð fyrir ef staða barna er óörugg eða börn eru í hættu.

Ef konur leita sjálfar í Kvennaathvarfið og eru með börn á sínum vegum sem metið sé að séu í hættu þá er tilkynningarskyldu framfylgt og einnig ef kona fer aftur heim með börn í óbreytt ástand þá er það tilkynnt Barnaverndinni. Kvennaathvarfið hefur möguleika á að vísa börnum í sálfræðimeðferð ef þau hafa búið við ofbeldi en það er nýtt úrræði frá áramótum 2009-2010. Sjálfboðaliðar koma og sinna börnunum en annars er hverju barni tekið eins og það er.

Stígamót hafa fyrirvara á þessu enda koma konur ekki þangað vegna þess að þær séu í ofbeldissamböndum. Ef vitneskja berst um að barn búi við kynferðislegt ofbeldi og leitað er ráðgjafar hjá Stígamótum þá bjóðast þær til að tilkynna um ofbeldið til yfirvalda eða leiðbeina viðkomandi um hvernig það skuli gert. Í undantekningartilfellum ef kona er í neyslu eða er andlega mjög sjúk þá er tilkynnt til Barnaverndar en það heyrir til undantekninga. Oftast leita konur til Stígamóta tíu til fimmtán árum eftir að kynferðislega ofbeldið hefur átt sér stað.

3.11 Ábendingar um úrbætur

Efling þjónustu

Kvennaráðgjöfin vill aftur koma á fót hópastarfi fyrir konur sem eru að skilja eða hafa skilið en eru að fóta sig í nýjum aðstæðum eins og boðið var upp á tvisvar á ári í nokkur ár fyrir meira en fimm árum síðan. Einnig að þýða upplýsingabæklinga á mörg tungumál.

Sólstafir vilja koma á fót sjálfshjálparhópum, auka fræðslu í grunnskólum og geta tekið fleiri í einstaklingsviðtöl.

Aflið vill setja á stofn athvarf fyrir konur á Norðurlandi, auka fræðslu í skólum og geta komist víðar með fræðsluna en nú er. Túlkaþjónusta er ofarlega á listanum yfir betri þjónustu.

Kvennaathvarfið vill auka kynningarstarf meðal allra kvenna á landinu öllu en fram að þessu hefur það beinst mest að höfuðborginni og nágrennabyggðum. Bent er á í þessu sambandi að erlendar konur á landsbyggðinni sem ekki tala íslensku sé afskiptur hópur. Einnig er talið mikilvægt að hafa fjölbreyttari starfshóp í Kvennaathvarfinu eins og barnastarfsmann sem væri hugsanlega leikskólakennari og félagsráðgjafa. Gott væri að geta veitt konum fylgd þegar þær þurfa stuðning eins og til sýslumanns, lækni og lögfræðings svo einhverjir séu nefndir. Auka þarf túlkaþjónustu.

Stígamót þurftu að leggja niður tvö stöðugildi og leggja af starfsemina úti á landi sem þýðir að álag á starfskonur er meira og þá takmarkast þjónustan sem hægt er að veita.

Öll telja samtökin að aukið og tryggt fjármagn myndi efla þjónustuna til muna enda fari mikill og dýrmætur tími í að afla fjármagns um leið og mikilvægri starfsemi sé haldið úti, oft af sjálfbóðaliðum. Flest félagasamtök telja að þau nái að framfylgja markmiðum býsna vel miðað við aðstæður.

Aukin þekking

Kvennaráðgjöfin vill auka fræðslu um kynbundið ofbeldi og tryggja að fræðslan sé með réttum formerkjum þannig að sjálfbóðaliðarnir sem þar starfa átti sig á rót vandans.

Sólstafir hafa átt þrjár starfskonur í námi á meistarastigi við Háskólann á Akureyri sem luku fjarnámi nú í vor á námskeiði sem heitir; *Kynbundið ofbeldi, ill meðferð og vanræksla*. Bent er á samstarf við Fjölmenningarsetur en fulltrúar frá því voru einnig í sama námi.

Aflið leggur áherslu á að auka þekkingu á áhrifum ofbeldis á börn og auknum tengslum við barnaverndaryfirvöld í sambandi við það.

Kvennaathvarfið vill auka þekkingu almennings á ofbeldi og efla sérþekkingu t.d. meðal presta þannig að þeir greini á milli óhamingju í sambúð og ofbeldis. Frekara samstarf við skóla myndi skila ávinningi fyrir samfélagið og auka þekkingu kennara og leikskólakennara á ofbeldi og afleiðingum þess. Fræðsla starfsfólks þarf að vera stöðug að mati viðmælenda og áhersla sé lögð á að miðlun fræðslu meðal starfsfólks skipti máli til þess að styrkja þekkingargrunninn. Mikilvægt er einnig að fá utanaðkomandi fræðslu eins og frá Barnaverndinni.

Stígamót hafa hækkað menntunarstig starfskvenna sinna og eru með leiðbeinendanámskeið fyrir þá sem leiða sjálfshjálparhópa. Til að auka þekkingu eru haldnar ráðstefnur, sérfræðingum er boðið í heimsókn og fylgst er með því sem er að gerast erlendis.

Öll telja félagasamtökin að fræðsla sé af hinu góða bæði innan veggja samtakanna og úti í samfélaginu og benda á að enn skorti mikið á að almenningur og fagstéttir séu nægjanlega upplýst um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum. Margar leiðir eru farnar til þess að nálgast þekkingu og einnig til að miðla þekkingu um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum. Sjálfbóðastarf hefur ekki aukist eftir kreppu.

4. Þjónusta og ábendingar um úrbætur félagasamtaka sem *stundum* veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum.

Samtökin eru: Efling, Félag einstæðra foreldra, Fjölmenningssetur, Mannréttindaskrifstofa Íslands, Rauði krossinn og Samtök kvenna af erlendum uppruna. Í þessum kafla eru megináherslur sem fram komu í viðtölum við fulltrúa samtakanna.

4.1 Meginmarkmið

Öll þessi félagasamtök hafa að meginmarkmiði að veita þeim sem standa höllum fæti í samfélaginu þjónustu og stuðning en gera það á mismunandi hátt eftir eðli samtakanna. Stundum þurfa þau að aðstoða konur sem beittar hafa verið ofbeldi.

Sjúkraþjófur Eflingar greiðir konum dagpeninga vegna óvinnufærni eða launaleysis. Persónulegt samband við þær er lítið.

Félag einstæðra foreldra hefur að meginmarkmiði að styðja og efla einstæða foreldra. Það vísar konum í ofbeldissamböndum á Kvennaathvarf og viðeigandi aðila. Eftirfylgd er regla hjá samtökunum.

Fjölmenningssetur veitir innflytjendum þjónustu í formi upplýsinga og gegnir þjónustu við allt landið enda verkefni á vegum félagsmálaráðuneytis.

Mannréttindaskrifstofan vinnur að mannréttindavernd á Íslandi og auknum réttindum borgaranna með fræðslu og umræðu sem beinist að því að hafa áhrif á löggjöf til að bæta réttindi borgaranna. Skrifstofan starfar í samráði við Sameinuðu þjóðirnar og fleiri aðila sem standa vörð um mannréttindi. Vinna með einstaklingum er lítil þar sem stefnumörkun og þrýstingur á stjórnvöld er helsta vinnuáferð skrifstofunnar.

Rauði krossinn veitir fólki í neyð aðstoð og styður við bakið á þeim sem minna mega sín. Konum sem búa við ofbeldi er bent á viðeigandi aðila.

Samtök kvenna af erlendum uppruna hafa að meginmarkmiði að gæta hagsmuna erlendra kvenna. Helsti vandi samtakanna er að ná til erlendra kvenna því einangrun þeirra er meginvandamálið. Þjónustan felst í að veita konunum upplýsingar um réttarstöðu og þá einmitt í tengslum við ofbeldi í nánnum samböndum.

4.2 Tilvísanir

Hjá Eflingu koma konurnar oftast sjálfar með upplýsingar þar sem ekki er spurt um hagi þeirra beinlínis. Ef ofbeldi kemur fram þá er konunni vísað á lögmann félagsins og einnig til starfsendurhæfingaraðila sem nýlega tóku til starfa. Þeir vísa málum í farveg. Fram kemur að eftir að trúnaðarlæknir tók til starfa hjá Eflingu, um síðustu áramót, og kallað er eftir vandaðri læknisvottorðum en áður, hefur ofbeldið komið fram í meira mæli. Tilvísunaraðilar eru oft félagsráðgjafar t.d. af Landspítala sem hafa samband vegna óvinnufærni konunnar.

Félag einstæðra foreldra fær upplýsingar frá konunni óbeint í samtali við hana. Kvennaathvarfið sendir konur sem eru í ofbeldissamböndum og húsnæðisvanda til félagsins. Félagið er með átta íbúðir m.a. fyrir konur sem ekki geta búið heima vegna ofbeldis.

Til Fjölmenningarseturs leita konur sjálfar vegna annars en ofbeldis, en ofbeldi kemur stundum í ljós og oft vísar annar aðili málinu til þeirra.

Til Mannréttindaskrifstofu leita konur ekki beint vegna ofbeldis en ef skrifstofan heyrir af máli í gegnum annan aðila en konuna sjálfa er málinu vísað í réttan farveg.

Til Rauða krossins leita konur ýmist sjálfar eða annar aðili, t.d. vinkona, aðstoðar þær við að leita eftir aðstoð. Oftast koma þær undir öðru yfirskini eins og til að leita eftir mataraðstoð eða öðru slíku og ofbeldið kemur þá í ljós. Í langflestum tilfellum er um erlendar konur að ræða. Í sumum tilfellum konur sem hafa skilið við íslenska eiginmenn og standa uppi án fjölskyldu. Tilvísanir á Kvennaathvarfið er vinnulagið í mörgum málum og stundum hafa þær verið keyrðar þangað af starfsmönnum Rauða krossins.

Samtök kvenna af erlendum uppruna hafa ekki neina starfsaðstöðu né síma og veita því ekki konum viðtöl eða þjónustu vegna ofbeldissambanda. Starfsfólk heyrir óbeint af ofbeldi gegn konum í nánum samböndum. Samtökin starfa á grundvelli tengslanets og eru fámenn.

4.3 Breytingar síðustu fimm ár

Hjá Eflingu hefur orðið aukning, fleiri konur leita til sjúkrasjóðs en áður og þetta eru fyrst og fremst erlendar konur.

Hjá Félagi einstæðra foreldra hefur orðið aukning. Ástæðan er fyrst og fremst fátækt að mati viðmælanda.

Aukning hefur orðið hjá Fjölmenningarsetri. Það hefur aukið þjónustu sína og starfsemin hefur vaxið og er fjölbreyttari en áður.

Viðmælendur hjá Rauða krossinum hafa aðeins starfað þar í þrjú ár og hafa ekki upplýsingar um breytingar á síðustu fimm árum.

Samtök kvenna af erlendum uppruna telja að fjölgun hafi orðið en vekja jafnframt athygli á að erlendar konur treysta sér ekki til að koma fram vegna þess að dvalarleyfi þeirra er tengt hjónabandinu, þær óttast að verða vísað úr landi ef þær tilkynna um ofbeldi gegn sér.

Mannréttindaskrifstofan hefur engar tölur um breytingar síðastliðin fimm ár.

4.4 Skráningar

Efling skráir ekki ofbeldi gegn konum eða spyr sérstaklega um það, en oft kemur það fram þegar annar aðili, oftast kona, fylgir viðkomandi til Eflingar.

Hjá Félagi einstæðra foreldra er ekki spurt sérstaklega um þetta og aðeins er skráð kyn, aldur og barnafjöldi. Erlendar konur eru þar í meirihluta.

Fjölmeningarsetur skráir þetta ekki sérstaklega eða spyr um það. Skráning hefur breyst á þann hátt að meðan mál er í vinnslu er það nú geymt að hluta en eytt þegar máli er lokið. Engar skýrslur eru til.

Mannréttindaskrifstofan spyr ekki sérstaklega um ofbeldi eða skráir það.

Rauði krossinn spyr ekki beinlínis um ofbeldi eða skráir hjá sér en það kemur oft fram í viðtölum um annað.

Samtök kvenna af erlendum uppruna spyrja ekki sérstaklega um ofbeldi gegn konum né skrá það.

4.5 Þjónusta

Efling er stéttarfélag og hefur lögmann starfandi sem veitir ókeypis ráðgjöf og einnig eru starfsendurhæfingaraðilar sem starfa með Eflingu og vísa málum áfram til réttra aðila.

Félag einstæðra foreldra veitir alhliða ráðgjöf en býður einnig lögfræði- og félagsráðgjöf. Fjárhagsaðstoð fá konur hjá Félagsþjónustunni en á því ber meðal erlendu kvennanna að þær veigri sér við að leita þangað ef þær eru í ofbeldissamböndum vegna óttans við að missa dvalarleyfið. Öll bréf frá Félagsþjónustunni eru á íslensku og margar af þessum konum tala ekki íslensku og sumar eru ekki læsar. Fræðsla mætti vera meiri á mörgum tungumálum og þannig aðgengilegri. Sjálfsstyrkingarhópar eru úrræði sem myndi nýtast mörgum því margar af erlendu

konunum eru mjög einangraðar og eiga enga fjölskyldu hér á landi. Þjónusta félagsins felst í að koma á tengslum við þjónustuaðila úti í samfélaginu. Erlendar konur eiga oft erfitt með að koma í viðtöl á vinnutíma vegna fordóma á vinnustöðum og af ótta við að missa vinnuna.

Fjölmenningarsetur veitir erlendum konum þjónustu en segir hana mjög mismunandi eftir því hvaða möguleikar eru í nærsamfélagi kvennanna. Túlkaþjónusta sé dýr og ekki á boðstólum, hópastarf henti ekki í öllum tilfellum, sálfræðimeðferð sé dýr en aðstoð frá félagsráðgjöfum er í boði. Tilvísanir hafa verið á Kvennaathvarfið. Erlendu konurnar eru tregar til að leita eftir fjárhagsaðstoð vegna óttans við að missa dvalarleyfið. Viðmælandi benti á að skortur á úrræðum væri verulegur og að þjónustubörfin væri mismunandi eftir því hvaðan konurnar koma og hvaða trú þær hafa og einnig séu margar konur ólæsar á eigið tungumál. Bent er á að mikilvægt sé að hrinda úr vegi fordómum sem séu gagnvart íslenskum eiginmönnum þessara kvenna. Í sumum tilfellum sé um að ræða félagslega sterka eiginmenn sem vert væri að virkja í baráttunni gegn fordómum í garð erlendra kvenna sem eru giftar íslenskum karlmönnum og koma upplýsingum út á meðal karlanna sem gætu haft áhrif á aðra karla í sömu stöðu og þannig haft áhrif á hegðun karla gagnvart konum. Meginhindrunin í flestum tilfellum séu tungumálaerfiðleikar en þeir réttlæti ekki ofbeldi né fordóma.

Mannréttindaskrifstofa er upplýsingaveita og beinir konum í viðeigandi farveg eins og til Kvennaathvarfs eða Stígamóta en áréttað er að fjármagnsskortur sé meginhindrunin fyrir öflugra starfi þessara samtaka og meiri þjónustu. Einnig mætti styrkja innviði Félagsþjónustunnar og heilbrigðisstéttanna.

Rauði krossinn kemur ekki í stað Félagsþjónustunnar en sendir engan frá sér og hefur Bónuskort sem fólk getur fengið til að kaupa í matinn og þá er vísað á viðeigandi þjónustuaðila. Rauði krossinn býður lögfræðiráðgjöf á sínum vegum. Tilvísanir og fylgd er í boði ef konur fara í Kvennaathvarfið, Stígamót eða heilsugæslu. Upplýsinga- og lögfræðiþjónusta fyrir innflytjendur er í boði á vegum Rauða krossins og verkefnisstjóri innflytjendamála er sálfræðingur sem veitir sjálfboðna ráðgjöf í sumum tilvikum. Félagsvinir og stuðningshópar eru úrræði sem boðið er uppá.

Samtök kvenna af erlendum uppruna veita ekki beina þjónustu og sakna Alþjóðahúss mikið, eins og það var. Þar var vettvangur sem nú er horfinn að mestu. Samtökin stóðu að námskeiðum í samvinnu við Alþjóðahús með konum sem höfðu verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum. Fóru með þeim í bankann, á heilsugæslu og á bókasafnið meðan þær voru að jafna

sig og leita út í samfélagið aftur. Erlendar konur eru mjög uppteknar af dvalar- og búsetuleyfum og trúa ekki því sem þeim er sagt um rétt þeirra og eru því afar tregar til að leita réttar síns eins og komið hefur í ljós. Mikilvægt er að þær fái rétta og faglega ráðgjöf því skaði hefur stundum verið að rangri ráðgjöf. Samstarf er nú við Þjónustumiðstöð Miðborgar- og Hlíða sem er af hinu góða. Mikilvægt er talið að hugað sé að fræðsluefninu og hvernig því er dreift. Menningarmunur sé mikill og í sumum tilfellum má ekki nefna ákveðna líkamshluta en fræðslan byggist yfirleitt á íslenskum þekkingargrunni. Íhuga þurfi upplýsingadreifinguna gaumgæfilega. Efnið þurfi að vera á þeim stöðum þar sem konurnar geta tekið það án þess að þeim sé veitt athygli.

4.6 Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur

Efling hugar ekki sérstaklega að öldruðum, erlendum eða fötluðum konum en viðmælandi tekur fram að það séu yfirleitt yngri konur sem séu í ofbeldissamböndum og leiti til Eflingar. Málum er vísað til lögmanns eða til starfsendurhæfingaraðila, sem vísa málum í viðeigandi farveg.

Félag einstæðra foreldra hefur engin afskipti af öldruðum konum en fatlaðar konur leita eftir aðstoð og einnig erlendar konur. Félagið býður hópastarf fyrir ungar verðandi mæður og fyrirhugað var að einn af hópunum væri fyrir erlenda konur en þátttaka var svo dræm að það var ekki gert.

Fjölmeningarsetur sinnir fyrst og fremst erlendum konum og skilgreinir aldraðar konur á aldrinum 67 og eldri en sá hópur hefur ekki komið til þeirra. Þjónusta við fatlaðar konur sem slíkar er engin en ólæsar konur koma til að fá þjónustu m.a. í formi upplýsinga.

Til Rauða krossins leita erlendar konur og settir hafa verið á laggirnar sérhópar fyrir erlendar aldraðar konur sem eru á Íslandi til að gæta barna en búa við mikla einangrun. Þeim hefur verið boðið, í vor, að vera í hópi sem hittist reglulega vegna ýmissa verkefna og styttri ferða. Mikli ánægja er með þetta meðal þeirra sem nýta sér þjónustuna og hún er vel sótt. Starfsemin fer fram hjá Reykjavíkurdæld Rauða krossins á Hlemmi því aðgengi með strætisvögnum er best þar.

Samtök kvenna af erlendum uppruna hafa ekki þjónustað þessa hópa en hafa aflað sér upplýsinga m.a. í Finnlandi um þjónustu við aldraðar konur og heimsótt Vistheimilið Grund með fræðslu. Innflytjendur eru ekki komnir í hóp aldraðra en farið er að huga að þjónustu við þá.

Mannréttindaskrifstofa gerir ekki mun á þessum hópum og veitir þeim enga sérþjónustu.

4.7 Fræðsla

Efling gefur út fréttablað einu sinni í mánuði. Fræðsluerindi fyrir starfsfólk Eflingar væri hægt að halda m.a. í þeim tilgangi að auka fræðslu um einkenni ofbeldis og starfsfólkið geti þannig áttað sig betur á því enda eigi fólk erfitt með að trúa því að ofbeldi sé veruleiki margra. Félag einstæðra foreldra leggur áherslu á að fræðsla um ólíka menningu sé mikilvæg svo auðveldara sé að skilja bakgrunn og hegðun fólks.

Fjölmenningarsetrið leggur áherslu á að auka fræðslu um fjölmenningu meðal starfsfólks og einnig meðal almennings. Íhuga þurfi aðferðirnar sem notaðar eru við að koma fræðslunni áfram t.d. að hafa hana meira á myndrænu formi og að fjölga þeim leiðum sem konurnar hafa til að leita eftir þjónustu. Einnig sé mikilvægt að vinna bug á vantrausti kvenna gagnvart því að leita til Félagsþjónustunnar sem virðist grundvallast á óttanum við að missa dvalarleyfið.

Mannréttindaskrifstofa bendir á mikilvægi þess að fara í heildstætt fræðsluáttak um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum. Efla þurfi fræðslu um málefnið í dómskerfinu og meðal lögmanna svipað og gert var innan lögreglunnar.

Rauði krossinn veitir sjálfbóðaliðum sem þar starfa upplýsingar um hvert þeir geti leitað eftir frekari fræðslu auk þess að þeir fá undirbúning á námskeiðum hjá Rauða krossinum. Mentor sé virk fræðsluleið sem tengir erlendar konur við íslenskar konur sem hafa fengið undirbúningsnámskeið áður en þær gerast mentorar. Mikilvægt sé að sjálfbóðaliðar þekki einkenni ofbeldis.

Samtök kvenna af erlendum uppruna leggja áherslu á að þar starfi sjálfbóðaliðar sem séu tengdir Kvennaathvarfi, Alþjóðahúsi og fleiri stöðum og hafi þannig fengið þekkingu á málefnum kvenna sem búa við ofbeldi en leggja jafnframt áherslu á að það sé ekki fagþekking.

4.8 Samstarf og samstarfsaðilar

Efling hefur mest samstarf við félagsráðgjafa á Landsspítalanum og starfsendurhæfingaraðilana sem eru í samtarfi við Eflingu. Síminn er notaður mest til samskipta.

Félag einstæðra foreldra hefur mest samstarf við Kvennaathvarfið og félagsráðgjafa hjá Félagsþjónustunni og þá mest vegna húsnæðis sem félagið á í Skeljanesi. Konur sem dvalið hafa í Kvennaathvarfi fá að vera þar í einhverjum tilfellum. Upplýsingum er miðlað með heimsóknum t.d. í Kvennaathvarfið. Fjölmenningarsetur er í sambandi við Kvennaathvarfið, systursamtök Stígamóta á Akureyri einnig Rauða krossinn og sveitarfélögin.

Mannréttindaskrifstofan er í sambandi við Kvennaathvarfið, Kvennaráðgjöfina, Stígamót og voru í sambandi við lögfræðing Alþjóðahúss t.d. vegna átaksverkefna og í óformlegu sambandi þegar mál komu upp sem þörfnuðust úrlausnar. Síminn er mest notaður til samskipta.

Rauði krossinn hefur mest samskipti við Kvennaathvarfið, Stígamót, lögfræðiráðgjöf Rauða krossins og áður við Alþjóðahús. Samband er við Þjónustumiðstöðvarnar varðandi upplýsingagjöf og flest öll samskipti fara fram símleiðis og með tölvupósti.

Samtök kvenna af erlendum uppruna eiga fulltrúa í Kvennaathvarfi, samskipti eru við Alþjóðahús en í minna mæli en áður og Jafnréttishús í Hafnarfirði auk Þjónustumiðstöðvar Miðborgar- og Hlíða. Námskeið sem eru haldin eru samstarfsverkefni Samtakanna og Þjónustumiðstöðvarinnar. Heimsóknir á þessa staði og dreifing á bæklingi auk upplýsingafunda með ofnagreindum aðilum er samskiptaformið.

4.9 Staða barna

Hjá Eflingu er ekki hugað sérstaklega að stöðu barna nema ef í ljós kemur að börn búa við ofbeldi þá er reynt að flýta viðtölum við starfsendurhæfingarráðgjafa.

Félag einstæðra foreldra hefur samband við Barnavernd ef uppvíst verður um ofbeldi gegn konum. Einnig er haft samband við félagsráðgjafa í hverfi viðkomandi.

Fjölmenningarsetrið tilkynnir til barnaverndaryfirvalda ef þurfa þykir og alltaf er spurt hvort börn séu á heimilinu þegar kona segist búa við ofbeldi í nánú sambandi.

Hjá Mannréttindaskrifstofunni er málum vísað áfram til réttra aðila en megináherslan er á konurnar.

Rauði krossinn hefur strax samband við félagsráðgjafa í hverfi viðkomandi konu sem býr við ofbeldi og fær leiðbeiningar um framhaldið þegar börn eru í myndinni. Auk þess er vinnureglan er sú að spyrja hvort börn séu í fjölskyldunni.

Samtök kvenna af erlendum uppruna vísa málum til viðeigandi aðila.

4.10 Ábendingar um úrbætur

Félagasamtökin nefna flest að *auka þurfi fjármagn* til þeirra samtaka sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem eru beittar ofbeldi í nánú samböndum. Þau nefna einnig að *stórefla þurfi túlkajónustu* vegna erlendra kvenna, *auka fræðslu* til almennings um ofbeldi á heimilum

og styrkja starfsfólk í að þekkja einkenni ofbeldis. Huga þurfi að fjölbreytni í kynningu á fræðsluefni. Flest nefna að mikilvægt sé að endurvekja fyrri starfsemi Alþjóðahúss.

5 Sérstakar hugmyndir viðmælenda sem fram komu í viðtölum

5.1 Þjónusta er meginmarkmið

Ofbeldi er daglegur viðburður hjá mjög mörgum konum. Ofbeldi gegn konum er samfélagsmein en ekki fáeinar æsifréttir sem slegið er upp í fjölmiðlum. „*Það vantar skilning á því að ofbeldi er daglegur viðburður.*“ „*Partur af daglegu lífi gríðarlega stórs hóps. En ekki svona einhver – einhver æsifrétt eða tiltekið sko einstakt atvik.*“

Kvennaathvarf í hvern landsfjórðung. Þjónustan þarf að vera í návígi til að þjóna sem flestum. Aðeins eitt Kvennaathvarf er til á landinu og það er í höfuðborginni. „*Já, það mættu vera fleiri kvennaathvörf...ég tel það vera...mjög brýnt.*“

Fjárhagslegt ósjálfstæði kvenna. Stór hópur kvenna fer aftur heim í óbreyttar aðstæður vegna þess að þær eru háðar eiginmanni um framfærslu og hafa ekki fjárhagslegt sjálfstæði. „*Og það er reynsla okkar að það sé að mestu, miklu leyti sá hópur sem líka fer aftur heim en vill kannski ekki ræða það...sé tilkomið vegna fjárhagsstöðu fjölskyldunnar.*“ „*Það verður allt svo erfitt þegar maður hefur ekki pening.*“

Lagalega hliðin gagnvart konum þarf að vera sterkari. Skilnaður er erfiður og tekur oft mjög langan tíma. Sönnunarbyrðin er mikil og erfið að mati vaktstýru Kvennaathvarfsins. Fjárhagslegt ósjálfstæði takmarkar lögfræðiaðstoð í skilnaðarmálum. „*Já, ég myndi vilja sjá...svona að staða kvenna í .já í þessum aðstæðum væri auðveldari lagalega séð.*“

Flýtimeðferð er nauðsynleg. Það er erfitt fyrir konur að bíða eftir skilnaði og öðru sem fylgir því að fara í aðrar aðstæður. Löng bið getur verið eftir afgreiðslu sýslumannsembætta vegna skilnaða. „*Já, ég held sko að flýtimeðferð...einhver sko sérmeðferð innan Félagsþjónustunnar.*“ „*Flýtimeðferð hjá sýslumann.*“

Brotnar konur. Konur sem hafa orðið fyrir ofbeldi í nánnum samböndum eru oft mjög hjálparvana og brotnar andlega. Hafa flestar búið við ofbeldið árum saman. Þær hafa búið við einangrun og þekkja ekki rétt sinn. „Og það þarf að benda þeim á hvert þær geti leitað, þær eru oft svo brotnar í samböndunum, svo einangraðar að þær geta ekkert.“ „Svo ófrjálsar og lokaðar og hvað þá náttúrliga erlendu konurnar. Þar vantar náttúrliga mikið upp á.“

Úrræði eftir dvöl í Kvennaathvarfi. Skortur er á húsnaðisúrræðum fyrir konur sem koma úr Kvennaathvarfinu. Kvennaathvarfið er neyðarathvarf og ekki er reiknað með að konur dvelji í slíku athvarfi lengur en fjórar vikur. Konan er í raun einstæð móðir, ef hún á börn, án réttinda sem slík þar sem hún er ennþá gift. „Og það er hægt að teygja í langan tíma þennan sem sagt skilnað. Þetta skilnaðarferli.“ „Þannig að það er oft mjög erfiður tími bara fjárhagslega og félagslega. Ég held að það sé mjög mikilvægt að beina sjónum að þessu, já.“

Virkja þarf eftirlit með öldruðum konum. Mikilvægt er að ná til aldraðra kvenna með kynningarstarfi og einnig er hugsanlegt að virkja eftirlit í gegnum heimilishjálp og heilbrigðisþjónustu. „Þá mætti kannski nota þá aðila sem svona einhvers konar milligöngu fólk.“

Tryggja þarf erlendum konum þjónustu. Erlendar konur fá minni þjónustu og lakari en íslenskar konur af ýmsum ástæðum en þó fyrst og fremst vegna tungumálaerfiðleika, frelsissviptingar og einangrunar. Minnstu þjónustuna fá konur sem eru frá svæðum utan EES. Konur giftar Íslendingum þurfa að hafa dvalið í landinu á svokölluðu dvalarleyfi í fjögur ár áður en þær fá búsetuleyfi eða geta sótt um íslenskan ríkisborgararétt. Réttindi þeirra eru takmörkuð. „Það eru að vísu ákvæði í útlendingalögum sem segja að ef sambúð sé slitið vegna ofbeldis þá sé í sérstökum aðstæðum hægt að veita konu dvalarleyfi þó hún sé ekki búin að vera nógu lengi í landinu til þess.“ „Það hefur engin af þeim konum sem hafa leitað til okkar mér vitanlega fengið.“

Tryggja þarf örugga túlkajónustu. Túlkajónusta kostar peninga og þau félagasamtök sem minni eru geta ekki veitt erlendum konum þjónustu vegna þess að þau geta ekki greitt fyrir túlkajónustu. Einnig er vandasamt að velja túlka sérstaklega í litlum samfélögum. Það þarf að

vera hægt að treysta þagmælsku þeirra. „...þurfum náttúrulega túlka sem við getum treyst...getum ekki fengið bara frá einhverri túlkapjónustu.“

Fordómar innan og utan kerfis. Fordómar eru í íslensku samfélagi og fordómar eru innan fagstétta sem þarf að uppræta. Þetta kemur fram í skráningu ofbeldis oft á þann hátt að það sem flokkast sem ofbeldi á höfuðborgarsvæðinu er flokkað sem heimiliserjur í öðrum sveitarfélögum. Vantar meiri fræðslu. Fordóma virðist gæta innan félagsþjónustunnar. „*Mér dettur í hug eitt dæmi, mál sem hefur fengið allt aðra meðferð heldur en að ég hef nokkurn tíman séð áður af því að konan sem á í hlut er erlend og hafði unnið fyrir sér sem nektardansmær...og málið fékk einhvern veginn aðra meðferð af því.*“

Þéttleiki í litlum samfélögum er hindrandi. Í litlum samfélögum þekkjast allir og tengjast einhverjum böndum sem gerir fólki erfitt fyrir að opna ofbeldismál enda á það á hættu að verða útskúfað ef það gerir það. „*Og við erum að horfa á alveg ótrúlegan fjölda koma til okkar frá litlu stöðunum sem eru fullorðnar því þær hafa ekkert geta leita.*“

Nálgunarbann er of lítið notað. Nálgunarbanni er of sjaldan beitt né er ofbeldismaður fjarlægður af heimilinu. Konurnar þurfa að flýja. Úti í samfélaginu eru karlar ekki eins harðsvíraðir og gagnvart konum sínum inni á heimilum. „*Nálgunarbann sjáum við mjög sjaldan verða...en það nýtist gjarnan þeim konum sem fá nálgunarbann á sína menn en það gerist ekki oft.*“ „...*Sé það þá ..þá er það allavega mjög sterk skilaboð til karlsins um að láta konuna í friði.*“

Fræðsla til kvenna þarf að vera meiri. Sumar konur vita ekki af þeim samtökum sem geta veitt þeim þjónustu þegar þær búa við ofbeldi. Erlendar konur eru verst settar vegna einangrunar. Oft á tíðum gera þær sér ekki grein fyrir að þær búi við ofbeldi eða að þær hafi einhvern rétt þar sem þær koma úr öðrum menningarsamfélögum þar sem karlar hafa öll völd. Erfitt er að koma fræðslu til þessara kvenna en þó hafa óhefðbundnar leiðir verið reyndar til þess. „...*sagði að úti í Noregi er til dæmis mjög sniðugt að þar er notað...til dæmis matreiðslunámskeið fyrir erlendar konur...og þá er þeim kennt í leiðinni en þetta þarf að heita eitthvað annað*“ „...*í staðinn fyrir að þær séu að fara og leita upplýsinga um Ísland.*“ „*Vegna þess að um leið og þú ert komin með íslenskukennslu..að þá ertu farin að bjarga þér..og þá geturðu leitað þér hjálpar.*“

Fræðsla til karla. Mikilvægt er að karlar fái fræðslu um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum svo þeir geti veitt öðrum körlum aðhald. „*Mér finnst að beina þurfi fræðslu til karla á öllum aldri á jákvæðan hátt, þannig að þeir geri sér grein fyrir að skemmdu eplin eru í þeirra hópi og að ópolandi sé að það skapi tortryggni í garð allra karla. Með þessu væri hægt að losa um þá skömm, sektarkennd og lélegu sjálfsmynd sem okkar konur glíma við.*“

Fræðsla til fagfólks. Nauðsynlegt er að fagfólk þekki einkenni sem vitna um ofbeldi en túlki þau ekki ranglega eða geri lítið úr vanlíðan kvenna sem leita til þess. Rólegt og yfirvegað tiltal getur ruglað konurnar í rýminu þannig að þeim finnist þær vera að gera of mikið úr sínum málum eða hafi hreinlega rangt fyrir sér. „...*þetta þýðir í rauninni það að sá sem er að tala við konurnar hann...hefur ekki nægjanlega mikla þekkingu til að gera sér grein fyrir því að sá sem hefur búið við ofbeldi lengi á kannski erfitt með að útskýra mál sitt...hefur búið við andlega kúgun mjög lengi.*“

5.2 Þjónusta er stundum veitt

Kynjamisrétti er það mannréttindabrot sem hefur mest áhrif á stóran hluta þjóðar. Það leiðir af sér brotna sjálfsmynd, einangrun og hjálparleysi. „*Hjálpa þeim að hafa eðlilegri hérna sjálfsmynd af því að hún er orðin svo brotin.*“ „*Það er svo mikil hætta á því að þær einangrist. Þú mátt segja að kynbundið ofbeldi sé ein alvarlegasta birtingarmynd kynjamisréttis.*“

Ofbeldi gegn konum bitnar á börnum þeirra. Börn verða vitni að ofbeldi gegn móður og það hefur áhrif á þroska þeirra og líðan. „*Þá koðna þær bara niður og verða algjörlega hérna hjálparvana og það auðvitað bitnar á börnum þeirra.*“

Erlendar konur fá ekki sömu þjónustu og íslenskar konur. Af mörgum ástæðum fá erlendar konur ekki sömu þjónustu og íslenskar konur. Túlkþjónustu er verulega ábótavant og oftast er hún engin. Tungumálið hindra að þær geti nýtt sér úrræði sem bjóðast íslenskum konum eins og sjálfshjálparhópa og fræðslu. Einnig eru sumar erlendar konur ólæsar. „*Það vantar túlk. Og ég*

þekki eina sem er bara barin daglega og hefur hringt tvisvar og hún talaði ensku, hún hefur hringt tvisvar sinnum í Kvennaathvarfið og fólkið sem svarar talar ekki ensku.“ „Hún býr heldur ekki í Reykjavík hún býr svona fyrir utan og það var, hana vantaði meira svona við komum og sækjum þig við hjálpum þér, skilurðu, bara hún kemst ekki hún er ekki með bíl, hún er ekki þar sem hún getur fengið sér strætó.“

Erlendar konur eru ekki einsleitir hópur. Menningarlegur bakgrunnur erlendra kvenna er ólíkur. Það sem hefur mest áhrif í íslensku samfélagi er trúin og staða konunnar í menningarlegu tilliti. Það skiptir einnig máli hvort konur eru af svæðum utan EES eða ekki. „*Hann talar og hún er kannski búin að vera í þremur vinnum og er bara dauðuppgöfin og hann kannski á atvinnuleysisbótum...þær eru algjörar undirlægjur svona upp til hópa og virðingarleysi gagnvart þeim, það er eiginmannsins.“* „Og það eru þættir sem þurfa að vera alveg á hreinu og það eru bara eins og réttindi kvennanna og staða þeirra á Íslandi og þá náttúrulega fyrst og fremst eftir því hvort að konurnar eru utan EES eða innan EES.“

Óttinn við að missa dvalarleyfið er ráðandi meðal erlendra kvenna. Konur af erlendu bergi brotnar óttast mjög að missa dvalarleyfið á Íslandi ef þær gera vart við sig hjá yfirvöldum eða kvarta undan ofbeldi gegn sér og kjósa þess vegna að búa áfram við óbreyttar aðstæður. Atvinnuleysi gerir stöðu þeirra verri. „*...ert svona á vissum tíma ertu án dvalarleyfis...og þá hefurðu ekki rétt á neinu....og ef þig langar að vera einhvern tíman með íslenskan ríkisborgararétt þá getur þú ekki þegið neinar bætur eða aðstoð...vegna þess að þá færðu ekki ríkisborgararétt.“* „Ég held hjá þessum erlendu konum er þessi hræðsla við að missa leyfið enn þá sterkari því áður fyrr var að minnsta kosti hægt hérna að finna atvinnu og geta sýnt fram á framfærslu og þú þarft að sýna framfærslu þegar þú sækir um leyfi.“

6 Niðurstöður

6.1 Þjónusta er mest á höfuðborgarsvæðinu.

Kvennaathvarf er aðeins í Reykjavík og þar eru helstu félagasamtök sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem búa við ofbeldi í nánnum samböndum. Þangað leita frekar konur af höfuðborgarsvæðinu en af landsbyggðinni. Félagasamtök sem stundum veita aðstoð konum sem beittar eru ofbeldi í nánnum samböndum vísa þeim í Kvennaathvarf, Kvennaráðgjöf og Stígamót.

6.2 Þjónustubörfin er fyrst og fremst í kringum aðstæður kvennanna.

Konurnar eru fjárhagslega háðar maka, skilnaðarferlið er langt og sönnunarbyrðin er þung samkvæmt ábendingu eins viðmælanda. Flýtimeðferð í skilnaðarmálum er ekki fyrir hendi. Nálgunarbanni er sjaldan beitt en eru sterk skilaboð til karlsins um að láta konuna í friði. Um það bil helmingur kvenna sem dvöldu í Kvennaathvarfinu fór aftur heim í óbreyttar aðstæður á síðasta ári.

6.3 Fatlaðar, aldraðar og erlendar konur eru afskiptar hvað þjónustu varðar og sérstaða erlendra kvenna er mikil.

Þessir hópar eru afskiptir þegar kemur að þjónustu og hafa ekki sama aðgengi að henni og aðrir hópar. Húsnæði Kvennaathvarfsins býður ekki uppá þjónustu við líkamlega fatlaðar konur og konur sem þangað leita þurfa að geta tekið þátt í venjulegu heimilishaldi þannig að andlega fatlaðar konur komast ekki þar inn. Stígamót eru einnig í erfiðu húsnæði fyrir fatlaða. Aldraðar konur leita lítið eftir þjónustu vegna ofbeldis. Sérstaða erlendra kvenna er mikil, sérstaklega úti á landsbyggðinni og mikilvægt er að líta ekki á erlendar konur sem einsleitan hóp. Túlkþjónusta er lítil sem engin. Fræðslan byggist á íslenskum þekkingargrunni og bréf frá Félagsþjónustu eru á íslensku. Margar erlendar konur tala aðeins sitt móðurmál og sumar eru ólæsar. Fræðslan nær því oft ekki til þeirra með þeim aðferðum sem nú er beitt. Fordóma verður vart á vinnustöðum þeirra og margar búa við frelsissviptingu og einangrun á eigin heimili. Allir viðmælendur tóku fram að staða kvenna af svæðum utan EES væri verst. Þær fá dvalarleyfi á grundvelli framfærslu sem gerir þær háðar maka sínum og hindrar þær í að leita eftir opinberri aðstoð af ótta við að missa dvalarleyfið eða að fá ekki íslenskan ríkisborgarétt.

6.4 Konur leita ýmist sjálfar eftir aðstoð eða koma í fylgd annarra.

Konur leita ýmist sjálfar eftir aðstoð eða koma í fylgd vinkvenna, lögreglu, vinnuveitenda eða annarra sem liðsinna þeim eins og starfsfólk Rauða krossins. Þær leita oft eftir aðstoð fyrir atbeina félagsráðgjafa á sjúkrahúsum.

6.5 Takmörkuð þjónusta er í boði.

Aðeins eitt kvennaathvarf er á landinu og það er í höfuðborginni. Ekkert athvarf er á landsbyggðinni. Stígamót hættu starfsemi á sex stöðum úti á landi vegna fjárskorts á síðasta ári. Aflið á Akureyri þjónustar nærbyggðirnar og Sólstafir á Ísafirði standa frammi fyrir lokun þar sem engu fé hefur verið veitt til starfseminnar á árinu. Kvinnaráðgjöfin hefur aðsetur í höfuðborginni. Þjónustumiðstöð Miðborgar- og Hlíða hefur þjónustað erlendar konur sérstaklega.

6.6 Túlkaþjónustu er verulega ábótavant.

Allir viðmælendur tóku fram að túlkaþjónustu væri verulega ábótavant og í sumum tilfellum fæst engin þjónusta vegna fjárskorts. Einnig tóku þeir fram að máli skipti að túlkaþjónustan væri fagleg og að trúnaður væri virtur þegar túlkur er kallaður til.

6.7 Viðhorf fagfólks skiptir verulegu máli.

Þegar fræðsla til fagfólks nær tilgangi sínum skiptir það miklu máli fyrir konur sem búa við ofbeldi í nánnum samböndum. Þá verður ofbeldið sýnilegra. Árið 2008-2009 breyttist t.d. viðhorf fagfólks á Akureyri til ofbeldis innan heilsugæslu og mæðraeftirlits og þá varð veruleg aukning í málum sem komu til Aflsins. Efling kallaði eftir vandaðri læknisvottorðum eftir að trúnaðarlæknir kom til starfa hjá félaginu um síðustu áramót og þá var mikil aukning í ofbeldismálum hjá Sjúkrasjóði Eflingar.

6.8 Fræðslu um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum er ábótavant.

Fræðslu til almennings, vinnustaða og fagfólks er ábótavant vegna fjárskorts þeirra félagasamtaka sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum

samböndum. Vilji til að fara víðar með fræðslu um efnið er fyrir hendi og það er gert eins og hægt er en kallað er eftir meira fjármagni til þess.

6.9 Hugað er að stöðu barna.

Yfirleitt er spurt sérstaklega um börn þegar kona leitar eftir þjónustu vegna ofbeldis í nánu sambandi. Tilkynningarskyldan er alltaf virt og barnaverndaryfirvöldum tilkynnt um mál barna þegar það á við og þeim tilkynnt ef konur sem dvalið hafa í Kvennaathvarfi fara aftur í óbreyttar aðstæður. Einnig er mikil samvinna við Félagsþjónustuna um málefni barnanna.

Fylgiskjal 1. Formáli fyrir viðtalsvísa

Ég kem frá Rannsóknastofnun í barna- og fjölskylduvernd sem vinnur fyrir félags- og tryggingamálaráðuneytið að rannsókn hjá félagasamtökum á ofbeldi karla gegn konum í nánnum samböndum. Rannsóknin beinist að því að afla þekkingar á því hvort og með hvaða hætti konur leiti til félagasamtaka vegna slíks ofbeldis, og hvaða þjónusta sé þá veitt.

Niðurstöður verða birtar í skýrslu þar sem stafsheiti þitt og nafn vinnustaðarins mun koma fram. Áður en gengið verður endanlega frá skýrslunni getur þú óskað eftir því að fá að lesa yfir þann hluta sem viðkemur þínum vinnustað og koma með athugasemdir.

Má ég halda áfram að spyrja þig? Gefur þú mér einnig leyfi til að taka viðtalið upp?

Fylgiskjal 2. Viðtalsvísir fyrir félög/samtök sem hafa að meginmarkmiði að veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum.

1. Hvert er meginmarkmið starfseminnar/félagsamtakanna ?
2. Hvernig er starfsemin fjármögnuð? Tilgreinið fjárhæð styrks í krónum eða hlutfall hvers liðar.
 - Með styrk frá ríki.
 - o Ef svo er, hefur verið gerður þjónustusamningur eða er starfsemin á fjárlögum?
 - Með styrk frá sveitarfélögum.
 - Með öðrum hætti, öðrum styrkjum eða félagsgjöldum.
3. Hvernig berast ykkur mál er varða ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum?
 - Kona óskar eftir aðstoð vegna ofbeldis.
 - Kona óskar eftir aðstoð vegna annars en ofbeldið kemur þá í ljós.
 - Annar aðili vísar máli til okkar.
4. Er ástæða til að ætla að oftast sé leitað til ykkar en var fyrir fimm árum þar sem ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum er ein af ástæðum þess að leitað er eftir þjónustu? Hvaða skýringar eru á – fjölgun – fækkun – óbreyttum fjölda?
5. Hvernig eru upplýsingar um ofbeldi skráðar? Hefur skráning mála breyst á síðustu fimm árum eða svo?
6. Hvaða þjónusta eða úrræði er í boði fyrir þær konur sem leita til ykkar vegna ofbeldis gegn konum í nánnum samböndum? Dæmi: Dvöl í athvarfi, ráðgjöf, fjárhagsaðstoð, húsnæðisráðgjöf, lögfræðiráðgjöf, sálfræðiþjónusta, annað?
7. Hversu fjölbreytta þjónustu getið þið veitt eftirtöldum:
 - Fötluðum (bæði líkamlega og andlega) konum.
 - Gömlum konum.
 - Erlendum konum.
8. Uppfyllið þið markmið starfseminnar/félagsamtakanna?
 - Ef ekki, hvað þarf til að svo sé?
 - Hvað skortir varðandi aðstoð, þjónustu og úrræði?
9. Hvaða fræðsla er í boði hjá ykkur um ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum? Hversu margir einstaklingar og leita til ykkar um slíka fræðslu?
10. Hverjir eru helstu samstarfsaðilar ykkar? (Með samstarfsaðilum er hér meðal annars átt við sjúkrahús, heilsugæslustöðvar, sálfræðinga, félagsþjónustu, barnavernd, lögreglu, önnur félög eða samtök.)
11. Hvernig er samstarfinu háttað?

12. Er þörf á að auka þekkingu starfsfólks/sjálfbóðaliða/félaga ykkar á sviði ofbeldis gegn konum í nánnum samböndum?

- Ef svo er, hvaða þætti fræðslunnar ætti sérstaklega að leggja áherslu á?

13. Ef upplýsingar berast um ofbeldi gegn konum er þá hugað sérstaklega að stöðu barna á heimilinu og hvernig?

14. Eitthvað sérstakt sem viðmælandi hefur tekið eftir eða vill benda á varðandi aðstoð, þjónustu og úrræði fyrir konur í nánnum samböndum sem beittar eru ofbeldi?

Spyrja í lok viðtals: Ef einhverjar spurningar vakna hjá mér við úrvinnslu viðtalsins má ég þá hafa samband við þig?

Fylgiskjal 3. Viðtalsvísir fyrir starfsemi/félag/samtök sem stundum veita aðstoð konum sem hafa verið beittar ofbeldi.

1. Hvert er meginmarkmið starfseminnar/félagsins/samtakanna?
2. Hvernig tengist aðstoð við konur sem hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum meginmarkmiði starfseminnar/félagsins/samtakanna?
3. Hvernig berast ykkur mál er varða ofbeldi gegn konum?
 - Kona óskar eftir aðstoð vegna ofbeldis.
 - Kona óskar eftir aðstoð vegna annars en ofbeldið kemur þá í ljós.
 - Annar aðili vísar máli til okkar.
4. Er ástæða til að ætla að oftast sé leitað til ykkar en var fyrir fimm árum þar sem ofbeldi gegn konum í nánnum samböndum er ein af ástæðum þess að leitað er eftir þjónustu? Hvaða skýringar eru á – fjölgun – fækkun – óbreyttum fjölda?
5. Þegar einstaklingur leitar til ykkar, er þá spurt sérstaklega um ofbeldi gegn konum.
6. Er hugað sérstaklega að öldruðum, erlendum eða fötluðum konum sem kunna að hafa verið beittar ofbeldi?
7. Hvernig eru upplýsingar um ofbeldi skráðar? Eru upplýsingar um ofbeldi gegn konum birtar í ársskýrslu eða aðgengilegar á annan hátt? Hefur skráning mála breyst á síðasta áratug eða svo?
8. Er einhver þjónusta eða úrræði í boði fyrir þær konur sem leita til ykkar og hafa verið beittar ofbeldi í nánnum samböndum? Dæmi: Upplýsingagjöf, ráðgjöf, fjárhagsaðstoð, húsnæðisráðgjöf, lögfræðiráðgjöf, sálfræðiþjónusta, annað?
 - Ef ekki, hvert er þeim vísað?
9. Hafið þið næg úrræði til að aðstoða þessar konur eða hjálpa þeim svo að þær fái nauðsynlega þjónustu?
 - Ef ekki, er hægt að bæta þau á einhvern hátt?
 - Hvað skortir varðandi upplýsingagjöf, aðstoð, þjónustu og úrræði?
10. Hverjir eru helstu samstarfsaðilar ykkar vegna ofbeldis gegn konum í nánnum samböndum?
11. Hvernig er samstarfinu háttað?
12. Er þörf á að auka þekkingu starfsfólks/sjálfbóðaliða/félaga ykkar á sviði ofbeldis gegn konum í nánnum samböndum?
 - Ef svo er, hvaða þætti fræðslunnar ætti sérstaklega að leggja áherslu á?
12. Ef þið verðið áskynja um ofbeldi gegn konum er þá hugað sérstaklega að stöðu barna á heimilinu og hvernig?

13. Eitthvað sérstakt sem viðmælandi hefur tekið eftir eða vill benda á varðandi aðstoð, þjónustu og úrræði fyrir konur í nánnum samböndum sem beittar eru ofbeldi?

Spyrja í lok viðtals: Ef einhverjar spurningar vakna hjá mér við úrvinnslu viðtalsins má ég þá hafa samband við þig?

Heimildir

Aflið. Sótt 03.03.2010 á http://afliðdak.is/?page_id=2

Efning. Sótt 09.03.2010 á http://www.efning.is/um_felagid/

Félag einstæðra foreldra. Sótt 11.03.2010 á <http://fef.is/umfelagid.htm>

Fjölmenningarsetur. Sótt 10.03.2010 á <http://mcc.is/fjolmenningarsetur/>

Kvennaathvarf. Sótt 03.03.2010 á <http://www.kvennaathvarf.is/>

Kvennaráðgjöf. Sótt 03.03.2010 á <http://www.kvennaradgjofin.is/>

Mannréttindaskrifstofa. Sótt 11.03.2010 á http://www.humanrights.is/um_okkur/

Rauði krossinn. Sótt 03.05. 2010 á
<http://www.is/Apps/WebObjects/RedCross.woa/wa/dp?id=1000004>

Samtök kvenna af erlendum uppruna. Sótt 11.03.2010 á <http://www.womeniniceland.is/?c=frettir>

Sólstafir. Sótt 29.04.2010 af <http://www.solstafir.is/starfsemin/>

Stígamót. Sótt 03.03. 2010 af <http://www.stigamot.is/index.php/hugmyndafræei>